

Derogiranje ljudskih prava u vrijeme pandemije COVID - a - 19 s osvrtom na Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Božan, Marta

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:904020>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
Studijski centar za javnu upravu i financije
Katedra za upravno pravo

Marta Božan

**Derogiranje ljudskih prava u vrijeme pandemije COVID – a – 19 s osvrtom na Europsku
konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda**

Diplomski rad

mentor: prof. dr. sc. Marko Šikić

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Marta Božan pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Marta Božan, v.r.

Sadržaj

1. UVOD.....	4
2. O Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda	2
2.1. Definiranje pojmova izvanrednog stanja, epidemije i pandemije	4
2.2. Derogiranje obveza Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.....	5
3. Ograničavanje ljudskih prava tijekom razdoblja epidemije Covid – 19	8
3.1. Sloboda kretanja i sloboda okupljanja	10
3.2. Pravo na glasovanje i informiranje	13
3.3. Pravo na privatnost	15
3.4. Pravo na pristup pravosuđu	16
3.5. Pravo na stanovanje i rad	17
3.6. Pravo na zdravlje i obrazovanje.....	20
4. Pravna analiza djelovanja mjera protiv suzbijanja epidemije Covid – 19	22
4.1. Pravni učinci i efekti uvođenja Covid potvrda na prava građana.....	24
4.2. Obveza nošenja zaštitnih maski za lice – društvena potreba, da ili ne?	26
4.3 Odluka o neustavnosti zabrane rada trgovina nedjeljom	27
5. Utjecaj pandemije Covid – 19 na ranjive skupine	29
6. Odgovori pojedinih tijela EU na zaštitu ljudskih prava i javnog zdravlja u borbi protiv bolesti Covid – 19	33
6.1. Zaključci Vijeća Europske unije o oporavku utemeljenom na ljudskim pravima.....	33
6.2. Zaključci Agencije Europske unije za temeljna prava.....	34
7. ZAKLJUČAK.....	36
8. POPIS LITERATURE	37
9. ZAKONI, PROPISI I OSTALI AKTI.....	39

1. UVOD

U ovom radu naslova “ *Derogiranje ljudskih prava u vrijeme pandemije COVID – a – 19 s osvrtom na Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*” razmatrana je aktualna situacija koja je pogodila čitav svijet, uključujući i Republiku Hrvatsku, a to je pandemija bolesti Covid – 19. Štoviše, u radu je naglasak na ljudskim pravima, odnosno nastojala sam dati odgovor na usklađenost ljudskih prava s onim što propisuje Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, točnije članak 15. spomenute Konvencije. Upravo taj članak je ključan za detaljnu razradu ovog rada. Naime, odnosi se na derogiranje obveza konvencije te ukazuje na iznimne mogućnosti kojima se dopušta ograničavanje ljudskih prava. Dakle kako bi uopće došlo do ograničenja bitno je da su zadovoljeni određeni uvjeti, odnosno da se ne radi o arbitrarnom ograničenju, već da je ono utvrđeno zakonom. Osim toga u drugom poglavlju (2.1.) objašnjeno je razlikovanje pojmova izvanrednog stanja, epidemije i pandemije. Nadalje, veći dio rada usmjeren je upravo na detaljno objašnjavanje ljudskih prava i mjera njihova ograničenja od proglašenja pandemije koronavirusa u svijetu, ali s posebnim naglaskom na Republiku Hrvatsku. Rad obuhvaća i velik dio ograničenja, počevši od prvo uvedene mjere ograničavanja slobode kretanja od 19. svibnja 2020. godine, potom slobode okupljanja, prava na glasovanje i informiranje, privatnost, prava na pristup pravosuđu, stanovanje i rad te prava na zdravlje i obrazovanje. Sva navedena prava, odnosno njihova ograničenja proizvela su određene učinke koji su tumačeni i analizirani ne samo od strane javnosti, već također i od pravne struke. Tako sam u radu posebnu pažnju posvetila određenim odlukama koje su i dan danas diskutabilne u javnosti. Naglasila sam efekte uvođenja Covid potvrda na prava građana što je posebno utjecalo na već spomenutu slobodu kretanja. S druge strane predmet mnogih rasprava bila je i obveza nošenja zaštitnih maski za lice, te na koncu odlukom Ustavnog suda određena kao neustavna, odluka o zabrani rada trgovina nedjeljom. U svakom poglavlju nastojala sam detaljno objasniti spomenute odluke praćene različitim mišljenjima pravnih stručnjaka. Također, sve navedene odluke i cjelokupna situacija s koronavirusom uvelike je utjecala na ranjive skupine građana. Tako sam u petom poglavlju posebno spomenula određene skupine građana koje su pretrpjele te neki od njih još uvijek trpe posljedice nastale od proglašenja bolesti Covid – 19, a koje su za većinu bile teško podnošljive.

U šestom poglavlju su navedeni odgovori pojedinih tijela Europske unije na zaštitu ljudskih prava i javnog zdravlja u borbi protiv bolesti Covid – 19 te je naglasak stavljen na njihove zaključke i priopćenja. Naposljetku, kao autorica ovog rada izložila sam završno razmatranje na navedenu temu. Popis literature, odluke kao i svi ostali prilozi, nalaze se na samom kraju rada.

2. O Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda jest međunarodni ugovor na temelju kojeg se države članice Vijeća Europe obvezuju osigurati zaštitu temeljnih građanskih i političkih prava i sloboda. Donesena je 4. studenog 1950. godine te je na snagu stupila 1953. godine. Njome su utvrđena temeljna ljudska prava i slobode kao i način njihove zaštite, stoga ona i predstavlja opći pravni okvir. Također, sve države potpisnice Konvencije, obvezale su se osigurati njenu primjenu unutar vlastitih pravnih sustava.¹

Može se reći kako Konvencija predstavlja prvi uspješni pokušaj i realizaciju da se pravima u *Općoj deklaraciji o ljudskim pravima*, odnosno njenim načelima prizna obvezujuća pravna snaga pa stoga Konvencija s pravom nosi titulu “prvog velikog akta” Vijeća Europe. Konvencijom je zapravo uspostavljen efikasan institucionalni sustav nadzora nad njezinom primjenom, odnosno nad provedbom prava Konvencije na internom planu država ugovornica, a isto tako i prisilno izvršavanje obveza koje su prihvaćene ratifikacijom od strane istoimenih država, u čemu se potom ogleda i sam uspjeh Konvencije. Osim toga, njome odnosno Protokolom broj 11 osnovano je međunarodno sudsko tijelo koje je ovlašteno donositi presude ukoliko države ugovornice ne poštuju pravila Konvencije. Upravo to osnovano tijelo zaduženo za tumačenje Konvencije jest Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, osnovan 1959. godine.² Od stupanja na snagu Protokola broj 11 uspostavljeno je pravo izravnog obraćanja pojedinaca Sudu, a takvu ovlast Suda obvezne su prihvatiti sve države u pogledu odlučivanja u sporovima.³ Nadalje, izrazit utjecaj Konvencije na pravne sustave država Europe, ponajviše se upriličio kroz dva međuovisna i paralelna procesa u europskom javnom pravu. Prvi se očituje u

¹ Konvencija, <https://uredzastupnika.gov.hr/konvencija-437/437>, 06.8.2023.

² Šarin, Duška, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kroz odnos Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske na primjeru zaštite ljudskog prava na pristup sudu, *Pravni vjesnik : časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku*, Vol. 30 No. 3-4, 2014., str. 77. i str. 78.

³ Marochini Zrinski, Maša, Izazovi u primjeni i tumačenju Konvencije u Republici Hrvatskoj, u: *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2018, 55, 423 – 446, str. 424.

konstitucionalizaciji konvencijskog prava, a drugi se odnosi na europeizaciju nacionalnih ustavnih prava. Kao glavni “pokretač” spomenutih procesa, u tom segmentu, osim Europskog suda i ostalih nacionalnih ustavnih sudova država ugovornica, ističe se i Ustavni Sud Republike Hrvatske.⁴ Što se tiče Republike Hrvatske, ona je Konvenciju ratificirala 1997. godine te je iste te godine 5. studenog stupila na snagu, dakle nakon ratifikacije i prihvaćanja u Hrvatskom saboru. Unatoč tomu, na samom početku, nije naišla na velik publicitet u hrvatskoj javnosti. Ipak početkom 2000. godine produbila se osviještenost građana kao i onih koji ih zastupaju po pitanju zaštite temeljnih ljudskih prava pred međunarodnom institucijom Europskog suda za ljudska prava.⁵

Konvencija u svom izvornom tekstu obuhvaća trinaest temeljnih prava, ne uvrštavajući pritom članak 1.. On naime pretpostavlja opću obvezu država na poštovanje ljudskih prava te također obvezu tih istih država, na osiguranje prava i sloboda zajmčenih Konvencijom svima koji se nalaze pod njenom jurisdikcijom. Iako izvorni tekst Konvencije nikada nije mijenjan, ona je svejedno prošla kroz mnoštvo izmjena, upravo putem Protokola. S jedne strane radilo se o protokolima koji nadograđuju postojeća zajamčena prava za čije je stupanje na snagu potrebna ratifikacija svih država ugovornica. S druge pak strane se radilo o onima za čije je stupanje na snagu potrebna ratifikacija svih država potpisnica Konvencije, a kojima se mijenja sustav nadzora nad primjenom Konvencije. Tako je uz samu Konvenciju na snazi 15 protokola od 16 donesenih, dok je Protokol 15. otvoren za potpisivanje.⁶

Protokolom br. 15., koji još nije stupio na snagu, predviđaju se sljedeće značajne izmjene:⁷

- u preambulu Konvencije unesene su načelo supsidijariteta i doktrine o slobodnoj procjeni
- rok za podnošenje zahtjeva koji je bio šest mjeseci skraćen je na četiri mjeseca;
- izmijenjena je gornja dobna granica kandidata za suca Europskog suda;
- napravljene su izmjene u smislu kriterija značajne štete.⁸

⁴ Šarin, *op.cit.* (bilj.1), str. 79.

⁵ Marochini Zrinski, *op.cit.* (bilj.3), str. 423. i str.424.

⁶ Ibid. str. 424.

⁷ Reforma suda, <https://uredzastupnika.gov.hr/europski-sud-za-ljudska-prava/reforma-suda/188>, 07.8.2023.

Protokol 16. na snazi je od 1. kolovoza 2018. godine. Njime je uspostavljena funkcija Europskog suda kao savjetodavnog tijela u pogledu tumačenja i interpretacije Konvencije i sudske prakse.⁹

Osim navedenih protokola važno je spomenuti i Protokol 14. Taj protokol predstavlja drugu značajnu reformu Europskog suda. Do nje je pak došlo zbog osjetnog povećanja broja zahtjeva čime se preopteretio Europski sud. Upravo zbog toga Protokolom 14. uspostavljen je institut suca pojedinca, uvedena je dopuštenost zahtjeva kao novi čimbenik (kriterij značajne štete), a mandat sudaca produljen je na devet godina. Sam protokol na snazi je od 1. lipnja 2010. godine.¹⁰

2.1. Definiranje pojmova izvanrednog stanja, epidemije i pandemije

Uzmemo li u obzir stanje koje je kako u ostatku svijeta tako i u Republici Hrvatskoj prevladavalo od kraja 2019., odnosno početka 2020. godine do svibnja 2023., možemo podosta toga objasniti u pogledu izvanrednih, "nenadanih" situacija. Naime, dotadašnji moderni, "nepokolebljivi" svijet suočio se s novim virusom tzv. korona virusom. Već 31. prosinca ured WHO-a u Kini je zaprimio prijave o slučajevima zaraze, dok su 12. siječnja znanstvenici iz Kine predstavili javnosti genom virusa nazvanog SARS-2-COV. Konačno, 30. siječnja, od strane WHO-a proglašen je „hitni slučaj za javno zdravstvo.“¹¹

Zasigurno je kako je situacija s korona virusom uvelike utjecala na razne modalitete ali i deformacije u ponašanju i svakodnevnom životu ljudi, no pitanje je, je li to bilo dovoljno da se proglasi izvanredno stanje u Republici Hrvatskoj? Prema jednoj od niza definicija „izvanredno stanje predstavlja poseban pravni režim koji se zavodi na cjelokupnom državnom teritoriju ili nekome njegovom dijelu, za vrijeme neposredne ratne opasnosti ili izvanrednih unutarnjih prilika, nastalih uslijed pobuna, nereda, štrajkova, elementarnih nepogoda i sl.“¹² Republika Hrvatska tako svojim Ustavom odnosno odredbama članaka 17. i 101. regulira pretpostavke za uvođenje izvanrednog stanja. One se odnose na ratno stanje, neposrednu ugroženost neovisnosti i jedinstvenosti države, velike prirodne nepogode te nemogućnost tijela državne vlasti da redovito obavljaju svoje ustavne dužnost.¹³ Obzirom da je Republika Hrvatska sada članica Vijeća

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Reforma suda, *op.cit.* (bilj.7), 07.8.2023.

¹¹ Kratka povijest pandemije u Hrvatskoj, <https://pandemijskirealizam.net/povijest-pandemije>, 09.08.2023.

¹² Saša Šegvić, Ustavnost izvanrednog stanja, Vladavina prava, Zagreb (1999), God.3., br.1., str.73.-97., str. 76.

¹³ Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

Europe, bila je dužna i ispuniti obveze iz članka 15. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, odnosno obavijestiti o derogaciji Konvencije, ukoliko do takve intervencije dođe. Međutim, Republika Hrvatska spada u onu grupu država koje nisu proglasile izvanredno stanje niti obavijestile o derogaciji Konvencije.¹⁴

Što se tiče pojma epidemije, u Republici Hrvatskoj definiran je člankom 2. Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti. "Epidemijom zarazne bolesti, prema prethodno spomenutom Zakonu, smatra se porast oboljenja od zarazne bolesti neuobičajen po broju slučajeva, vremenu, mjestu i zahvaćenom pučanstvu te neuobičajeno povećanje broja oboljenja s komplikacijama ili smrtnim ishodom, kao i pojava dvaju ili više međusobno povezanih oboljenja od zarazne bolesti, koja se nikada ili više godina nisu pojavljivala na jednom području te pojava većeg broja oboljenja čiji je uzročnik nepoznat, a prati ih febrilno stanje."¹⁵ Vlada je ona koja ima ovlast proglašiti epidemiju te odrediti zaraženo područje, a na prijedlog ministra, posebnom odlukom.¹⁶

Pandemija pak nastaje nekontroliranim i izrazito ubrzanim proširenjem epidemije u relativno kratkom vremenu, zahvaćajući pritom više država ili kontinenata. Obzirom na navedeno može se zaključiti kako pandemija predstavlja ipak širi pojam nego što je to epidemija. Gledajući unatrag, povijesno, u obliku pandemija i epidemija javljale su se i ptičja gripa, ebola, svinjska gripa, sars, uvijek postojeća sezonska gripa od koje se obolijeva svake godine te novonastala pandemija Covid-19.¹⁷

2.2. Derogiranje obveza Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Obzirom da su poznate odredbe članka 15.1 stavka 1. Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, a koje se odnose na derogiranje u vrijeme izvanrednog stanja, definirani su stoga i uvjeti za dopuštenje takvog uskraćivanja odnosno derogacije. Naime, stavkom tog članka određeno je kako *u vrijeme rata ili drugog izvanrednog stanja koje ugrožava opstanak naroda svaka visoka ugovorna stranka može, u opsegu koji je strogo određen*

¹⁴ Blagojević Anita, Antunović Martina, Izvanredno stanje u kontekstu COVID-a 19: hrvatski ustavnopravni okvir i praksa, u: Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 60, 1/2023, str. 119-144, str.129.

¹⁵ Zakon o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, NN 79/07, 113/08, 43/09, 130/17, 114/18, 47/20, 134/20, 143/21.

¹⁶ Ibid.

¹⁷Što je smanjenje rizika od katastrofa i zašto je važno? Epidemije i pandemije https://civilnazastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/Epidemije%20i%20pandemije_bro%C5%A1ura%20A5%20-%20web.pdf, 09.8.2023.

*potrebama tih izvanrednih prilika, poduzeti mjere koje derogiraju njezine obveze iz Konvencije, uz uvjet da te mjere nisu nespojive s njezinim ostalim obvezama po međunarodnom pravu.*¹⁸

Dakle, kako bi uopće došlo do ograničenja bitno je da su zadovoljeni određeni uvjeti, odnosno da se ne radi o arbitrarnom ograničenju, već da je ono utvrđeno zakonom. Osim toga, mora biti i nužno za realizaciju postavljenog cilja, tj. u skladu s načelima razmjernosti i prikladnosti.¹⁹

Nadalje, bitno je naglasiti kako uzimajući u obzir ljudska prava razlikujemo tri oprečna modaliteta ograničenja prava. Prvi oblik ograničenja odnosi se na stavljanje izvan snage ili privremeno ukidanje ljudskih prava. Ugrađeno ili inherentno ograničenje predstavlja drugi oblik. Naposlijetku treći, ali ne i manje bitan oblik ograničenja odnosi se na restriktivnu klauzulu, temeljem koje država može uvesti tzv. fakultativno ograničenje. Ono što je zajedničko svim trima modalitetima ograničenja jest da države ugovornice smanjuju ili obustave izvršenje obveza iz pravnih akata (Konvencija i dodatni protokoli) samo kada je to nužno i u rasponu koje osigurava ispunjenje obveza određenih unutar međunarodnog javnog prava.²⁰ Ako promatramo članak 15. stavak 1. Konvencije da se zaključiti kako se prava ograničavaju, a ne ukidaju i to u rasponu koji je strogo određen tim izvanrednim prilikama. Upravo zato u pogledu razmatranja prava iz Konvencije u obzir se uzimaju ili inherentno ili fakultativno ograničenje.²¹ Članak 5. Konvencije, a koji se odnosi na *pravo na slobodu i sigurnost*, odnosno u ovom slučaju na njihovo ograničavanje, pravi je primjer inherentnog ograničenja. Inherentnost uočavamo u dijelu u kojem je navedeno kako se nitko ne smije lišiti slobode, osim u slučajevima određenim stavkom 1. te u postupku propisanom zakonom.²² Također, države u svojim zakonima moraju koncizno odrediti takve slučaje kako ne bi došlo do proizvoljnog odlučivanja u pogledu oduzimanja slobode te ih usuglasiti s međunarodnim pravom i njegovim mehanizmima, ponajviše s Europskom Konvencijom, njenim protokolima te standardima postavljenim od strane Europskog suda. Iznimku u ovom slučaju predstavlja članak 5. stavak 1. c. koji dopušta da se osoba liši slobode ukoliko je zakonito uhićena ili pritvorena radi dovođenja nadležnoj sudbenoj

¹⁸ (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, pročišćeni tekst MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17.

¹⁹ Pavlović, Šime, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Protokoli uz Konvenciju, Europski sud za ljudska prava, Rijeka, 2020., str. 909.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Pavlović, *op. cit.* (bilj. 19), str. 910.

vlasti kad postoji osnovana sumnja na počinjenje kaznenog djela.²³ Ograničenja prava pronalazimo i u drugim odredbama Konvencije. Tako se člankom 2. stavkom 1. Konvencije štiti pravo na život, međutim lišenje života u stavku 2. istog članka nije oprečno odredbi iz stavka 1. ako je lišenje života rezultat nužnosti jednog od tri uzroka koja su propisana Konvencijom.²⁴ Također bilo koja druga skupina prava ili sloboda osim onih određenih *člankom 2., 3., 4., stavkom 1. i člankom 7. te članak 4. Protokola broj 7*, u slučaju kojih se radi o apsolutnoj zabrani derogiranja²⁵ odnosno pravima koja se ne mogu uskratiti niti u vrijeme rata ili drugih izvanrednih stanja koja ugrožavaju opstanak naroda.²⁶ Dakle, pravo na život iz članka 2. Konvencije, pravo na zabranu mučenja iz članka 3. Konvencije, na zabranu držanja u ropstvu ili ropstvu sličnom odnosu iz članka 4. stavka 1. Konvencije te načelo *“nema kazne bez zakona“* iz članka 7. Konvencije su odredbe kojima je određen članak 15. stavak 2. Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda (Protokol broj 6 i Protokol broj 13), a koji se odnosi na već spomenutu apsolutnu zabranu derogiranja prethodno navedenih prava iz Konvencije.²⁷ Bitno je naglasiti kako je do stupanja na snagu Protokola broj 6 uz Konvenciju bilo dozvoljeno ograničavanje prava na život i to „za slučajeve smrti prouzročene zakonitim ratnim činima“ što je samim time i dozvoljavalo primjenu smrtno kazne „za djela počinjena u vrijeme rata ili neposredne opasnosti“ u pogledu članka 2. tog Protokola. Međutim, zahvaljujući potpisivanju te naknadnom stupanju na snagu Protokola broj 13 uz Konvenciju, smrtna kazna je apsolutno zabranjena te ju nije moguće derogirati niti na osnovi članka 15. Konvencije.²⁸

Treći modalitet ograničenja odnosno restriktivne klauzule nalazi se u *članku 8. stavku 2., članku 9. stavku 2., članku 10. stavku 2. i članku 11. stavku 2. Konvencije te članku 2. stavka 3. i 4. Protokola broj 4.*²⁹ U ovom ograničenju temeljna riječ je *“zakon“* kao npr. propisano zakonom, u skladu sa zakonom itd.³⁰

Međutim unatoč dopuštenim ograničenjima, nijedno ograničenje odnosno derogiranje ljudskih prava ne može biti vremenski permanentno, već samo kad najnužniju mjeru iziskuje određena

²³ Ibid.

²⁴ Pavlović, *op. cit.* (bilj. 19), str. 910.

²⁵ Ibid.

²⁶ Pro Bono, bilten Pravne klinike u Zagrebu, ISSN 1848-8439, broj 5, studeni 2014., str. 4.

²⁷ Pavlović, *op. cit.* (bilj. 19), str. 918.

²⁸ Ibid.

²⁹ Pavlović, *op. cit.* (bilj. 19), str. 910.

³⁰ Ibid.

situacija. U tom slučaju država se obvezuje da tu mjeru uravnoteži prema smjernicama međunarodnog prava, odnosno prema članku 4. stavku. 1. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima te prema članku 15. stavku. 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.³¹ Osim toga, uvodeći takve privremene mjere, države ugovornice se na taj način obvezuju postupati u skladu s člankom 4. stavkom 3. spomenutog Pakta³² kao i s člankom 15. stavkom 3. Konvencije^{33, 34}. Dakle sukladno navedenim člancima spomenutih dokumenata države ugovornice su dužne izvješćivati nadležna tijela (međunarodna ili regionalna), upravo kako bi one putem svojih sustava nadzora mogle vršiti kontrolu nad njihovim postupanjem.³⁵ No, osim dužnosti izvještavanja, postoji i obveza temeljem koje države moraju navesti razloge uvođenja takvih mjera, pravovremeno izvještavati o prestanku tih mjera nadležna tijela te o potpunom povratu ograničenih ljudskih prava u prvobitno stanje. Precizno rečeno, mora se trajno razmotriti tendencija uvođenja derogabilnih odnosno ograničavajućih mjera, što je i izneseno u samom članku 15. stavku 3. Konvencije.³⁶

Uzmemo li u obzir pojavu pandemije Covid-a 19 i prava zajamčena Europskom Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda odnosno njihova ograničenja, postavlja se pitanje jesu li izuzeća ispunjavala uvjete nužde, je li došlo do povrede ljudskih prava zajamčenih Konvencijom te ukupno gledajući je li bilo propusta u poduzimanju mjera? Navedeno ću objasniti u idućem poglavlju.

3. Ograničavanje ljudskih prava tijekom razdoblja pandemije Covid – 19

U Republici Hrvatskoj Vlada je 11. ožujka 2020. godine proglasila epidemiju koronavirusa kojom pak nije bilo proglašeno izvanredno stanje, već je ministar zdravstva temeljem Zakona o

³¹ Pavlović, *op. cit.* (bilj. 19), str. 919.

³² Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, usvojen na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 16. prosinca 1966. godine rezolucija br. 2200 A /XXI/: *Svaka država stranka ovoga Pakta koja se posluži pravom derogiranja, mora posredstvom glavnog tajnika Ujedinjenih naroda odmah obavijestiti ostale države stranke ovoga Pakta o odredbama koje je derogirala i razlozima zbog kojih je učinila. Ona će također istim putem obavijestiti o datumu prestanka važenja tih mjera*

³³ Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, *op. cit.* (bilje. 18); *Svaka visoka ugovorna stranka koja se posluži tim pravom derogiranja svojih obveza mora glavnog tajnika Vijeća Europe u cijelosti obavijestiti o mjerama koje je poduzela i o razlozima radi kojih je to učinila. Ona će također obavijestiti glavnog tajnika Vijeća Europe o prestanku djelovanja tih mjera i o ponovnoj punoj primjeni svih odredaba ove Konvencije.*

³⁴ Pavlović, *op. cit.* (bilj. 19), str. 919.

³⁵ *Ibid.* str. 920.

³⁶ *Ibid.*

zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti bio ovlašten postupati u skladu s široko dobivenim ovlastima.³⁷ No, osim ministra zdravstva u središtu javnih zbivanja našao se i Stožer civilne zaštite koji je od 19. ožujka 2020. započeo s donošenjem mjera koje su se odnosile na zaštitu javnog zdravlja te zaustavljanje ekspanzije zarazne bolesti kojom su se istodobno ograničavala ljudska prava i temeljne slobode. U dogledno vrijeme počela su se postavljati pitanja u javnosti, ima li Stožer civilne zaštite zakonsko uporište temeljem kojeg smije ograničiti ljudska prava i temeljne slobode.³⁸ Iako je već postojao mjerodavan Zakon o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, Stožer je odluke koje se tiču ograničavanja temeljnih ljudskih prava sada donosio sukladno članku 22.a dopunjenog Zakona o sustavu civilne zaštite³⁹. Njime je uvedeno tzv. hibridno stanje kriznog upravljanja.⁴⁰ Također, kako bi se opravdali dotadašnji slučajevi u kojima je Stožer donosio odluke bez zakonske osnove, 18. travnja 2020. godine stupile su na snagu izmjene Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, koje su donesene u hitnom postupku. Tim izmjenama određeno je kako Vlada donosi odluku o proglašavanju epidemije zarazne bolesti, dok ministar zdravstva ima ovlast odlučiti o proglašenju opasnosti od epidemije zarazne bolesti.⁴¹ Osim toga proširena je i ovlast Stožera civilne zaštite koji može zajedno s Ministarstvom zdravstva i Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo donositi mjere u pogledu zaštite pučanstva, ali na način da ga Vlada izravno nadzire.⁴²

Temeljem svega navedenog može se zaključiti kako su sva „proširenja“ ovlasti ministra zdravstva i Stožera civilne zaštite opravdana, u pogledu kriterija hitnosti postupanja, a s ciljem sprječavanja širenja epidemije Covid-a 19. Međutim, osim kriterija hitnosti, treba zadovoljiti i neke druge uvjete, odnosno njihova postupanja se trebaju podvrći i parlamentarnom te sudskom nadzoru, a ne samo nadzoru izvršne vlasti, tj. Vlade. U protivnom sva vlast je koncentrirana u rukama Vlade, čime se dovodi u pitanje vladavina prava, ali i poštivanje Ustava.⁴³

³⁷ Horvat, Klara (ur.), Tematski izvještaj, Utjecaj epidemije Covid-19 na ljudska prava u Hrvatskoj, Zagreb, prosinac, 2020., str.1.

³⁸ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37). str. 2.

³⁹ Zakon o dopuni Zakona o sustavu civilne zaštite, NN 31/2020

⁴⁰ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37). str. 4.

⁴¹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, NN 47/20

⁴² Horvat, *op. cit.* (bilj. 37). str. 2.

⁴³ Ibid. str. 3.

3.1. Sloboda kretanja i sloboda okupljanja

Prva mjera ograničavanja slobode kretanja u Republici Hrvatskoj, donesena je 19. ožujka 2020. godine. Tada su zatvorene sve granice u Republici Hrvatskoj.⁴⁴ Međutim i ova odluka je imala izuzeća koja su se u početku odnosila na kretanje *zdravstvenih i prekograničnih radnika, prijevoznika, diplomata, policijskih i drugih službenika te putnika u tranzitu*, a poslije i na *putovanja osoba uslijed neodgodivih osobnih razloga*.⁴⁵ Sukladno daljnjem razvoju situacije tako su se modificirale i dopunjavale odluke Stožera civilne zaštite. Uvedene su pak i preporuke kojima se savjetovalo izbjegavanje svih nenužnih putovanja.⁴⁶ Nadalje, na osobe koje su putovale iz drugih zemalja u Republiku Hrvatsku primjenjivale su se mjere obvezne samoizolacije u trajanju od 14 dana. Tek koncem svibnja određene države, odnosno njihovi državljani nisu morali navoditi razloge ulaska u Republiku Hrvatsku, već samo poštivati i pridržavati se mjera i preporuka Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (Mađarska, Slovenija, Češka, Slovačka, Austrija, Njemačka, Estonija, Latvija, Litva i Poljska).⁴⁷

S 1. srpnjem otvorene su granice na području Europske unije. Temeljem te odluke svi državljani tog područja mogli su neometano ulaziti u Republiku Hrvatsku uz prijavu putem aplikacije *entercroatia* koja je služila bržem prelasku granice te praćenju mogućih kontakata u slučaju zaraze koronavirusom.⁴⁸

Osim zatvaranja državnih granica, sloboda kretanja se ograničavala i unutar općina i županija. Tako je Stožer civilne zaštite 23. ožujka 2020. godine donio Odluku o zabrani napuštanja mjesta prebivališta i stalnog boravka u Republici Hrvatskoj. Tom odlukom nisu bile obuhvaćene žurne i operativne službe, pitanja opskrbe, putovanja na poslove koji se nisu mogli odrađivati od kuće (dnevne migracije), slučajevi izvješćivanja javnosti te osobe koje zahtijevaju hitnu medicinsku skrb ili općenito pružanje skrbi iz vitalnih obiteljskih razloga.⁴⁹ U tu svrhu uvedene su i propusnice odnosno e – propusnice temeljem kojih je dopušten ulazak i izlazak van prebivališta ili stalnog boravka i drugim osobama osim prethodno spomenutih, uz navođenje opravdanog

⁴⁴ Stožer civilne zaštite, *Odluka o privremenoj zabrani prelaska preko graničnih prijelaza Republike Hrvatske*, NN 32/20, br. 714, 19.3.2020.

⁴⁵ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37). str. 5.

⁴⁶ Ibid. str. 6.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37). str. 8.

⁴⁹ Stožer civilne zaštite, *Odluka o zabrani napuštanja mjesta prebivališta i stalnog boravka u Republici Hrvatskoj*, NN 35/2020, br.737, 23.3.2020.

razloga.⁵⁰ Sloboda kretanja između općina i županija unutar Republike Hrvatske nastupila je ponovno 11. svibnja ukidanjem te mjere.⁵¹ Problem propusnica posebno je došao do izražaja u malim sredinama. Naime, pojedini građani žive u općinama u kojima nema određenih za život neophodnih usluga poput npr. ljekarne, u kojem slučaju se mora ishoditi propusnica čime se narušava njihova privatnost. Problem se javlja i kod mjere privremenog napuštanja mjesta prebivališta i stalnog boravka obzirom da ona nije bila propisana *Zakonom o sustavu civilne zaštite*, što je izazvalo kritiziranje ne toliko od strane javnosti, koliko od određenih pravnih stručnjaka.⁵²

Što se tiče slobode okupljanja i to pravo je bilo u znatnoj mjeri ograničeno, od početka same pandemije koronavirusa. Ono što nam se do tada činilo nemoguće ipak je postalo realnost, a sve s ciljem osiguravanja zaštite javnog zdravlja cjelokupnog pučanstva. Tako se npr. tijekom travnja donijela jedna od odluka koja se odnosila na ograničenje društvenih okupljanja, odnosno zabrane svih javnih okupljanja i događanja više od 5 osoba na jednom mjestu.⁵³ Međutim unatoč tomu postojale su iznimke od takve odluke, poput određenih vjerskih okupljanja. Tako je npr. održana i procesija „ Za križem“ na otoku Hvaru te su također u određenim crkvama bila organizirana i misna slavlja.⁵⁴ Osim toga u mjesecu studenom održala se i Kolona sjećanje za žrtve Domovinskog rata te u spomen sjećanja na Vukovar i Škabrnju, na kojoj je također prisustvovao pozamašan broj ljudi.⁵⁵ S jedne strane takve su situacije izazvale negodovanje dijela javnosti, te posebice određenih pravnih stručnjaka. Oni su naime pozivali na razmjernost te zahtijevali zakonsko uporište.⁵⁶ S druge strane, također istraživanje provedeno u okviru Valicon online panela ukazuju na to kako bi gotovo tri četvrtine hrvatskih građana podržalo i stroža ograničenja

⁵⁰ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37). str. 7.

⁵¹ Ibid.

⁵² Horvat, *op. cit.* (bilj. 37). str. 8.

⁵³ Stožer civilne zaštite, *Odluka o nužnim mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti COVID-19* NN 51/20, br. 1035, 24.4.2020.

⁵⁴ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37). str. 10.

⁵⁵ Ibid. str. 11.

⁵⁶ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37). str. 10.

u pogledu okupljanja, osobito onih privatnih.⁵⁷ Naravno taj stav je bio sklon modifikacijama ovisno o samom pogoršanju odnosno poboljšanju situacije zaraze koronavirusom.

Slika 1. *Gotovo tri četvrtine hrvatskih građana podržale bi strože ograničenje privatnih okupljanja*

Izvor: Valicon, 29. listopada - 1. studenog, opća populacija, 18-75, N=534

Izvor: Josip Tvrković i Luka Pavlović, Valicon, *Gotovo tri četvrtine hrvatskih građana podržale bi strože ograničenje privatnih okupljanja*, 2.11.2020.

Iz istraživanja se zaključuje kako bi građani najviše ograničili tzv. obiteljska druženja i to na 10 osoba iz najviše 2 kućanstva. U tom periodu epidemiolozi nas i jesu upozoravali kako su upravo obiteljska druženja postala izvor zaraze. Građani su najmanje prihvatili zatvaranje dječjih vrtića te ograničavanje kretanja između županija.⁵⁸

Sa svim mjerama ograničenja okupljanja došlo je do preispitivanja javnosti o zadiranju javne vlasti u privatnost samih građana, dakle ljudska prava. Tako npr. *Odluka o nužnim epidemiološkim mjerama od 25. listopada*⁵⁹, između ostalog propisuje, kako *na ostalim*

⁵⁷Gotovo tri četvrtine hrvatskih građana podržale bi strože ograničenje privatnih okupljanja, <https://www.valicon.net/2020/11/gotovo-tri-cetvrtine-gradana-podrzale-bi-stroze-ogranicenje-privatnih-okupljanja/>, 22.8.2023.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o nužnim epidemiološkim mjerama kojima se ograničavaju okupljanja i uvode druge nužne epidemiološke mjere i preporuke radi sprječavanja prijenosa bolesti COVID-19 putem okupljanja*, NN 122/2020, br. 2375, 09.11.2020.

*privatnim svečanostima može biti prisutno najviše 15 osoba te da će nadzor nad provedbom te odluke te pridržavanja onoga što je njome propisano provoditi službenici Ravnateljstva civilne zaštite, inspektori Državnog inspektorata, policijski službenici i stožeri civilne zaštite.*⁶⁰ Profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu, Đorđe Gardašević smatra kako ova mjera nije izrijeком propisana zakonom te da s druge strane narušava pravo na privatnost kao ustavno pravo, uzimajući u obzir i to što je policija zadužena za nadzor nad provedbom te odluke, a ona kao javna vlast zapravo ni nema takvu ovlast (nema ovlast propisivanja zabrane za privatne prostore).⁶¹

Naposljetku možemo reći kako i sam Ustav Republike Hrvatske predviđa postupanje u doba raznih kriza, međutim u praksi to ipak nije toliko jednostavno. U praksi odlučujemo o važnosti pojedinog prava i stavljanju jednog temeljnog ljudskog prava ispred drugog. U našem slučaju temeljno ljudsko pravo koje se u doba pandemije moralo zaštititi jest zdravlje ljudi, odnosno javno zdravlje.⁶²

3.2. Pravo na glasovanje i informiranje

Iako se ograničenje određenog prava radi zaštite javnog zdravlja smatra opravdanim, ono ipak mora zadovoljavati određene kriterije te biti usklađeno s načelom razmjernosti, kako to i nalaže sam Ustav Republike Hrvatske. Sukladno tomu bilo je nužno omogućiti adekvatno provođenje parlamentarnih izbora koji su se održavali 5. srpnja 2020. godine.⁶³ Tako je Državno izborno povjerenstvo u suradnji s Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo objavilo Tehničku uputu⁶⁴ koje se trebalo pridržavati u pogledu glasovanja na dan izbora.⁶⁵ Prema toj uputi birači čija je tjelesna temperatura bila veća od uobičajene (37,2 stupnjeva), bili su onemogućeni pristupiti izborima, odnosno nije bilo dopušteno obaviti glasanje čak niti iz vlastitog doma.⁶⁶ Ovom mjerom je zapravo došlo do poistovjećivanja osoba povišene tjelesne temperature, s osobama zaraženima koronavirusom, što nužno ne mora biti isključivo simptom Covid – a – 19 .⁶⁷ Ovakvo djelovanje

⁶⁰ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 11.

⁶¹ Ibid. str. 12.

⁶² M. Guštin; V. Sudar, Ljudska prava u Hrvatskoj pod utjecajem pandemije, *Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja*, Vol. 55 No. 107, 2021., str. 255. – 268., str. 266.

⁶³ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 13.

⁶⁴ Državno izborno povjerenstvo, Tehnička uputa Državnog izbornog povjerenstva pripremljena u suradnji s Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo, Glasanje na dan izbora i osiguranje epidemiološke zaštite svih sudionika na biračkim mjestima, lipanj 2020.

⁶⁵ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 13.

⁶⁶ Guštin; Sudar, *op. cit.* (bilj. 62), str. 265.

⁶⁷ Ibid.

bi se moglo okarakterizirati kao izravna diskriminacija, odnosno situacija u kojoj se osoba stavlja u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji, što zabranjuje i sam Ustav Republike Hrvatske.⁶⁸ Navedenu situaciju razriješio je Ustavni sud⁶⁹ tako što je na sjednici održanoj 3. srpnja 2020. godine odredio da Državno izborno povjerenstvo ima dužnost, s ciljem osiguranja zaštite javnog zdravlja, svim hrvatskim državljanima osigurati ostvarivanje biračkog prava.⁷⁰ Obzirom na navedeno izmijenjena je Tehnička uputa te su birači zaraženi koronavirusom mogli glasovati uz pomoć osobe koju su sami odredili, a koja će u njihovo ime ispuniti glasački listić.⁷¹ Glasovanje se provodi ispred ulaznih vrata mjesta prebivališta samog birača gdje se birač u datom trenutku i nalazi. Naposljetku osoba koju je birač izabrao da glasuje umjesto njega, stavlja glasački listić u posebnu omotnicu te ju zatvorenu predaje članovima biračkog odbora.⁷²

Što se tiče prava na informiranje, ono je bilo nužno u pogledu širenja pravodobnih i točnih informacija vezanih za koronavirus. Tako je Vlada Republike Hrvatske već na samom početku širenja koronavirusa, uspostavila službenu stranicu www.koronavirus.hr. Na toj stranici su učestalo bili ažurirani podaci o broju zaraženih, o tome što vlada poduzima, odnosno mjere vlade, potom savjeti i preporuke koji su od velike važnosti za građane, bitni kontakti te niz drugih za građane nužnih informacija.⁷³ Međutim unatoč pravodobnom informiranju i svim službenim uputama od strane nadležnih tijela i dalje je bilo prostora za lažne, iskrivljene i netočne informacije, a posebice putem društvenih mreža. Zbog toga je Vijeće za elektroničke medije i prethodno tj. 26. veljače 2020. godine, održalo sastanak s predstavnicima svih elektroničkih medija te ih pozvalo da prilikom izvještavanja javnosti, u svom radu budu točni, koncizni i odgovorni.⁷⁴ Također od strane spomenutog Vijeća upućen je i javni poziv elektroničkim medijima u kojem se navodi kako je za izvještavanje o koronavirusu ključno pratiti službene izvore odnosno Hrvatski zavod za javno zdravstvo te Ministarstvo zdravstva

⁶⁸ Guštin; Sudar, *op. cit.* (bilj. 62), str. 265.

⁶⁹ Ustavni sud Republike Hrvatske, Priopćenje i upozorenje, 3.7.2020., dostupno na: https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/Priopcenje_i_upozorenje_od_3._srpnja_2020._u_postupku_nadzora_ustavnosti_i_zakovitosti_izbora.pdf

⁷⁰ Guštin; Sudar, *op. cit.* (bilj. 62), str. 265.

⁷¹ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 14.

⁷² Ibid.

⁷³ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 15.

⁷⁴ Ibid.

Republike Hrvatske.⁷⁵ Sukladno tomu, svi oni koji se ne budu držali propisanih uputa u pogledu izvještavanja, uključujući i lažne objave fizičkih osoba na društvenim mrežama, odgovarat će u skladu sa Zakonom o prekršajima protiv javnog reda i mira, a uzimajući u obzir posebno načelo razmjernosti te zaštitu javnog interesa.⁷⁶

3.3. Pravno na privatnost

Upravo zbog onog što je objašnjeno u prethodnom poglavlju, Agencija za zaštitu osobnih podataka pozvala je građane na oprez obzirom na niz pritužbi koje se tiču poruka kojima su od građana traženi osobni podaci, a s ciljem navodne evidencije onih koji krše mjere samoizolacije.⁷⁷ Neovisno o tome Agencija je upozorila građane da općenito ne otkrivaju svoje podatke nesigurnim ili nedovoljno poznatim pravnim ili fizičkim osobama.⁷⁸ Uza sve navedeno počele su i tzv. *phising* propagande putem kojih se korisnicima predstavljalo u raznoraznim oblicima, kako bi ih se uvjerilo da preuzmu određeni maliciozni kod koji je poslan na adresu njihove elektroničke pošte, ali i na druge aplikacije (WhatsApp, Facebook i sl.). Tako su se najčešće predstavljali pod krinkom Svjetske zdravstvene organizacije, uvjeravajući ljude o ispravnim savjetima i preporukama, informacija vezanima za cjepivo, „čudotvornoj medicini“ te nizu drugih neutvrđenih informacija povezanih s virusom Covid – 19.⁷⁹ Građani su upravo zato pozvani na maksimalan oprez, a prvenstveno zbog ugroze osobnih podataka te same privatnosti.

Dakle, koliko god nam se činilo da su pravo na privatnost i zaštitu osobnih podataka apsolutna prava, u određenim slučajevima ona to ipak nisu. Uzmemo li u obzir aplikacije za praćenje lokacije građana za vrijeme zaraze virusom Covid 19, postavlja se pitanje dokle seže naša privatnost, odnosno zadiranje u istu?

Europski odbor za zaštitu podataka je 16.3.2020. objavio izjavu u kojoj posebno navodi kako GDPR predviđa takve situacije. Sukladno tomu, osobni podaci se moraju i mogu obrađivati proporcionalno svrsi kojoj je primarno očuvanje zdravlja ljudi, a osim toga i poštivanje pravnih obveza koje su određene nacionalnim kontekstom. Što se tiče elektroničkih podataka Odbor je kao relevantnu naveo *Direktivu o privatnosti i elektroničkim komunikacijama*. Njome se nalaže

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 16.

⁷⁷ Ibid. str. 17.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ibid.

da onaj koji pruža uslugu mora anonimizirati podatke o lokaciji tijekom praćenja. Ukoliko podaci nisu anonimni, tada osobe čiju lokaciju se prati moraju dati odobrenje.⁸⁰ Naravno, predviđena su i izuzeća temeljem kojim se može ograničiti opseg prava i obveza propisanih Direktivom, u skladu s člankom 15. Direktive.⁸¹ Također Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 18.3.2020. po hitnom postupku predložila da se usvoji prijedlog zakona o dopunama Zakona o elektroničkim komunikacijama, točnije da se zakon dopuni odredbom članka 104.a. Takvom odredbom bi se iznimno dopuštala obrada podataka o lokaciji bez prometnih podataka, a sve u cilju zaštite sigurnosti na nacionalnom i javnom nivou. Opisano bi se primjenjivalo u točno određenim i jasnim situacijama.⁸² Međutim, iako je predloženo da se dopune donesu po hitnom postupku, takvo postupanje nije mimoišla kritika oporbe, javnosti ali i pravnih stručnjaka. Osim toga, Ured pučke pravobraniteljice naglasio je kako se prilikom korištenja umjetne inteligencije, a u svrhu zaštite privatnosti i osobnih podataka, mora uskladiti postavljanje pravnog i etičkog okvira sa zakonodavstvom i pravilima koje propisuje Europska unija. Pritom se uz zaštitu privatnosti i osobnih podataka naglašava osiguranje zaštite ljudskog dostojanstva, slobode kretanja te načelo nediskriminacije.⁸³

3.4. Pravo na pristup pravosuđu

Obzirom na epidemiju koronavirusa kao i potres koji je u ožujku pogodio Zagreb, osjetno je usporen rad sudova, osobito onih na kojima se održavala većina rasprava, a to su upravo prvostupanjski sudovi.⁸⁴ Sukladno tomu, Ministarstvo pravosuđa i uprave je nakon usklađivanja sa Stožerom civilne zaštite Republike Hrvatske te u skladu s preporukama od strane Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Nacionalnog stožera civilne zaštite, izdalo preporuke svim pravosudnim tijelima vezano za njihov rad i postupanje za vrijeme epidemije Covid – a – 19.⁸⁵ Preporuke se odnose na usmjeravanje rada tijela samo na hitne postupke i radnje (npr. kazneni

⁸⁰ Privatnost u doba pandemije koronavirusa, <https://parser.hr/privatnost-u-doba-pandemije-koronavirusa/>, 29.8.2023.

⁸¹ Ibid.: “Takvo ograničenje mora predstavljati nužnu, prikladnu i razmjernu mjeru unutar demokratskog društva s ciljem zaštite nacionalne sigurnosti, obrane, javne sigurnosti te s ciljem sprečavanja, istrage, otkrivanja i progona kaznenih djela. Sve mjere moraju biti u skladu s općim načelima prava Europske unije, uključujući ona iz članka 6. st. 1. i 2. Ugovora o Europskoj uniji.”

⁸² Privatnost u doba pandemije koronavirusa, *op. cit.*, (bilj. 80)

⁸³ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 21.

⁸⁴ Ibid. str. 22.

⁸⁵ Preporuke za prevenciju prenošenja i suzbijanje epidemije novim koronavirusom (SARS-CoV-2) bolesti (COVID-19), <https://mpu.gov.hr/vijesti/preporuke-za-prevenciju-prenosenja-i-suzbijanje-epidemije-novim-koronavirusom-sars-cov-2-bolesti-covid-19/21707>, 29.8.2023.

predmeti, nasilje u obitelji i sl.). Nadalje, rasprave koje nisu hitne odgađaju se na razdoblje od 14 dana.⁸⁶ Što se tiče samo komunikacije sa strankama i svim ostalim sudionicima postupka, preporuča se elektronička komunikacija te rad od kuće, na onim poslovima kod kojih postoje uvjeti za takvo obavljanje. Ove preporuke se nadopunjuju tako što se preporuča odgađanje postupaka usmjerenih na ovrhe, a osobito odgađanje provođenja ovrha na nekretninama zbog iseljenja i prажnjena nekretnina dok traje epidemija koronavirusa.⁸⁷

U ovoj cjelokupnoj situaciji od velike važnosti je bila eKomunikacija, odnosno e pristup pravosuđu. Tako je digitalnim putem svima onima koji su bili upisani u aplikaciju eSpis bio omogućen uvid u sve dokumente. Što se tiče slanja podnesaka sudu, to je ipak bilo omogućeno samo sudskim vještacima, pravnim osobama, odvjetnicima te stečajnim upraviteljima. Građanima ta mogućnost nije bila dana jer su se stvarali tehnički preduvjeti, kako bi se omogućilo slanje podnesaka preko web aplikacije te kako bi građani mogli primiti dokumente od suda u istom tom obliku.⁸⁸

Naposljetku, pučka pravobraniteljica je još jednom ukazala na važnost funkcionalnog pravosuđa ističući pritom situacije u kojima su građanima dozvoljena određena „propuštanja“. Pritom je istaknula mogućnost propuštanja rokova za podnošenje žalbi na presude i rješenje odnosno propuštanje prekluzivnih rokova zbog ograničene slobode kretanja.⁸⁹ Osim toga posebno je naglasila nužnost organiziranja besplatne pravne pomoći i to ponajviše pravodobno rješavanje zahtjeva za sekundarnu besplatnu pravnu pomoć i žalbe, što je iznimno važno za građane u vremenima krize.⁹⁰

3.5. Pravo na stanovanje i rad

Prethodno spomenuti potres zajedno s epidemijom Covid – 19 zadao je još niz novih problema koji se odnose, između ostalog i na stanovanje. Naime, obzirom na velike materijalne štete koje

⁸⁶ Preporuke za prevenciju prenošenja i suzbijanje epidemije novim koronavirusom (SARS-CoV-2) bolesti (COVID-19), *op. cit.* (bilj. 85)

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ eKomunikacija približava sudove građanima, <https://mpu.gov.hr/vijesti/ekomunikacija-priblizava-sudove-gradjanima/21945>, 29.8.2023.

⁸⁹ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 24.

⁹⁰ Omogućiti učinkovito funkcioniranje pravosuđa i u izvanrednim okolnostima, <https://www.ombudsman.hr/hr/omoguciti-ucinkovito-funkcioniranje-pravosuda-i-u-izvanrednim-okolnostima/>, 29.8.2023.

su nastale uslijed potresa, ljudi su morali negdje biti adekvatno smješteni. Međutim uslijed širenja zaraze koronavirusom cijeli taj proces je bio otežan. Tako je oko 600 građana bilo smješteno u Studentskom domu „ Cvjetno naselje“.⁹¹ Osim toga, od strane Vlade Republike Hrvatske donesena je *Odluka o financiranju najamnina za stambeno zbrinjavanje* onih čije su kuće i stanovi oštećeni u potresu.⁹² Unatoč tomu što se nastojalo i putem hitnog postupka donijeti Zakon o obnovi oštećenih zgrada, isti je zakon⁹³ donesen tek u rujnu 2020. godine i to o obnovi zgrada na području Grada Zagreba, Krapinsko – Zagorske i Zagrebačke županije.⁹⁴ Na temelju tog zakona razrađen je i usvojen Prvi program mjera obnove zgrada oštećenih potresom.⁹⁵ Pomoću tog programa mjera određena je struktura organizacije rada odnosno obnove na spomenutim područjima. Kratkoročno gledajući, cilj je zaštititi zdravlje i život ljudi u novonastaloj situaciji te izbjegavanje dodatne štete. Dugoročni cilj odnosi se na cjelokupnu obnovu općenito uzimajući u obzir nezavidne novonastale uvjete.⁹⁶ Svjedoci smo kako taj proces na nezadovoljstvo svih građana sporo napreduje te još uvijek traje. Također naglasila bih, kako su u pogledu stanovanja za vrijeme zaraze koronavirusom među najugroženijim skupinama bili i sami studenti. Velik broj njih nije naišao na razumijevanje od strane stanodavaca pa su tako neki od njih bili izbačeni te su se bili primorani vratiti se u svoja rodna mjesta.⁹⁷

Pravo na rad također je uvelike pogođeno epidemijom koronavirusa, što se ponajviše očitovalo kod zaštite na radu i mogućnosti zapošljavanja. Unatoč dopuštanjima i poticanjima za obavljanje rada od kuće, neki se poslovi ipak ne mogu obaviti na taj način. Temeljem odluke Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske⁹⁸ tako je obustavljen rad dijela trgovina, uslužnih i ugostiteljskih djelatnosti i objekata (izuzev pučkih i studentskih kuhinja). Došlo je i do obustave svih sportskih natjecanja i organiziranih treninga, fitnessa, dječjih i drugih radionica, rekreacijskih centara, rada

⁹¹ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 27.

⁹² Vlada RH, *Odluka o financiranju najamnina za stambeno zbrinjavanje osoba čije su nekretnine stradale u potresu na području Grada Zagreba, Zagrebačke županije i Krapinsko-zagorske županije*, NN 57/2020, br.1145, 15.5.2020.

⁹³ Zakon o obnovi zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije i Zagrebačke županije, NN 102/20

⁹⁴ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 27.

⁹⁵ Vlada RH, *Odluka o donošenju Prvog programa mjera obnove zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije i Zagrebačke županije*, NN 119/2020, br.2309, 30.10.2020.

⁹⁶ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 28.

⁹⁷ Više u: Vječna borba gazdi i stanara: za neke niža stanarina, drugi izbačeni na ulicu, <https://studentski.hr/studenti/vijesti/vjecna-borba-gazdi-i-stanara-za-neke-niza-stanarina-drugi-izbaceni-na-ulicu>, 29.8.2023.

⁹⁸ Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja*, NN 32/20, 19.3.2020.

autoškola i škola stranih jezika te obustave vjerskih okupljanja i svih kulturnih djelatnosti.⁹⁹ Kako ne bi došlo do pretjeranog gubljenja radnih mjesta Vlada Republike Hrvatske donijela je paket od 66 mjera za pomoć gospodarstvu.¹⁰⁰ Također, na snagu su stupile mjere vezane za potporu za očuvanje radnih mjesta.¹⁰¹ Iznos je prvotno bio određen na 3.250,00 kuna te je u travnju i svibnju povećan na iznos od 4.000,00 kuna. Osim toga, uvedena je mjera stalni sezonac¹⁰² kako bi se očuvala radna mjesta na području turizma i poljoprivrede.¹⁰³ Što se tiče trgovina, Stožer civilne zaštite u travnju je odredio dvokratno radno vrijeme u onim trgovinama čije radno vrijeme je duže od 10 sati. U tim slučajevima između dvije smjene morao je postojati razmak od jednog sata kako bi se obavila dezinfekcija trgovina i smjena radnika.¹⁰⁴ Nadalje, Stožer civilne zaštite je odlukom od 26. svibnja omogućio rad svih prodavaonica nedjeljom, dok je od 15. lipnja omogućen rad kao i radno vrijeme po ustaljenim pravilima koja su vrijedila prije proglašenja epidemije koronavirusom.¹⁰⁵ Tijekom rada, svi su se morali pridržavati svih propisanih mjera i uputa Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. Također, isti zavod nakon isteka razdoblja od 42 dana, u slučaju privremene nesposobnosti za rad osobe. zbog zaraze koronavirusom, snosio je trošak naknade plaće u iznosu od 4.257,28 kuna. Upravo zbog navedenog iznosa, nezavisni hrvatski sindikati pribojavali su se opasnosti od prešućivanja postojanja zaraze koronavirusom od strane oboljelih, jer su smatrali kako je iznos navedene naknade premalen. Sukladno tomu, zatražili su isplatu plaće u stopostotnom iznosu.¹⁰⁶ U skladu s uputama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo provedene su i mjere reorganizacije u domovima za starije i nemoćne te također i u drugim ustanovama socijalne naravi koje pružaju smještaj svojim korisnicima (kontroliranje tjelesne temperature, zaštitna oprema, dezinficijensi itd.), o čemu ću više u jednom od narednih poglavlja.¹⁰⁷

⁹⁹ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 29.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Hrvatski zavod za zapošljavanje, Potpora za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima pogođenima Koronavirusom (COVID – 19), <https://www.hzz.hr/projekti/potpore-za-ocuvanje-radnih-mjesta-u-djelatnostima-pogodenim-covid-19-koronavirusom/>, 29.8.2023.

¹⁰² Hrvatski zavod za zapošljavanje, Mjera Stalni sezonac, <https://mjere.hr/mjere/stalni-sezonac/>, 29.8.2023.

¹⁰³ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 30.

¹⁰⁴ Ibid. str. 31.

¹⁰⁵ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 32.

¹⁰⁶ Ibid. str. 33.

¹⁰⁷ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 32.

3.6. Pravo na zdravlje i obrazovanje

Usljed proglašenja epidemije COVID – a – 19 došlo je i do modaliteta u samom radu bolnica, domova zdravlja, ljekarni te općenito svih ustanova povezanih s pružanjem zdravstvenih usluga. Uz širenje epidemije ovdje je pristup takvim uslugama dodatno otežao i već spomenuti potres u Gradu Zagrebu zbog kojeg došlo do velike materijalne i infrastrukturne štete niza zdravstvenih ustanova.¹⁰⁸ Samim time, reducirani kapaciteti te premještanje pojedinih klinika na druge lokacije prouzrokovali su smanjenu mogućnost pružanja zdravstvenih usluga pacijentima, počevši od uobičajenih pa do onih kompliciranijih usluga.¹⁰⁹ Kao primjer takvog stradanja može se navesti *Klinika za ženske bolesti i porode u Petrovoj ulici, Klinika za ortopediju te Klinika za kožne i spolne bolesti na Šalati*, koje su bile značajno oštećene, ali i niz drugih bolnica.¹¹⁰ Svi smo barem putem televizijskog prijenosa svjedočili uznemirujućim scenama toga dana, gledajući nadljudske napore medicinskog osoblja, vatrogasaca, vojske, policije, navijača i svih ostalih, kako spašavaju živote onih najmanjih, najranjivijih, novorođene djece.

Nastavno na proglašenje epidemije Ministarstvo zdravstva izdalo je naputak¹¹¹ usmjeren ka svim zdravstvenim djelatnicima, temeljem kojeg je bilo nužno smanjiti na minimalno dolazak pacijenata u bolnice i ordinacije te obavljati isključivo hitne preglede i ostale izrazito nužne postupke. Uz to, zdravstveni djelatnici su dobili i upute o načinu rada s pacijentima. Naime, Ministarstvo zdravstva je predložilo komunikaciju putem e – maila i telefonskih razgovora te da se lijekovi npr. kroničnim bolesnicima izdaju na razdoblje od mjesec dana. Također, ukoliko se pokazala potreba za vađenjem krvi, bilo ju je moguće provesti u domu pacijenta. Preporučeno je i izdavanje uputnica za preglede kod specijaliste bez nazočnosti pacijenata.¹¹² Osim toga, sukladno preporukama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, nastojalo se smanjiti posjete pacijentima u bolnicama na minimum. Obzirom na navedeno, mjere za ulazak u bolnicu u velikoj su mjeri pooštrene, a u lipnju je u bolnicama Grada Zagreba te drugih četiriju županija, onemogućen posjet pacijentima.¹¹³ Veliku raspravu izazvalo je onemogućavanje posjeta djeci za vrijeme njihova boravka u bolnici. Upravo zbog niza dobivenih pritužbi u čitav proces se morala

¹⁰⁸ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 35.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 36. i str. 37.

¹¹¹ Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Pristup posjetiteljima u bolničke ustanove, 7.6.2020.

¹¹² Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 35.

¹¹³ Ibid. str. 36.

uključiti i pučka pravobraniteljica za djecu.¹¹⁴ Ona je naime uputila preporuku Ministarstvu zdravstva da sukladno mjerama vezanima s Covid – 19 provjeri praksu u bolnicama što se tiče posjeta djeci, patronažne skrbi o novorođenčadi, posebice o pitanju dojenja prilikom boravka djeteta u bolnici ali i općenitog omogućavanja boravka roditelja uz dijete u bolničkoj ustanovi.¹¹⁵ Međutim neujednačenost u postupanju bolnica ukazala je na nedovoljnu konciznost i jasnoću u samim uputama vezanim za posjete i boravak uz djecu u bolnicama.¹¹⁶

Opisujući cjelokupnu situaciju u zdravstvu nemoguće je ne spomenuti i nagli skok cijena medicinskih potrepština kao što su zaštitne maske, lijekovi i sredstva za dezinfekciju. Npr. slučaj povećanja marže na maloprodajnu cijenu uočen je prvenstveno kod zaštitnih maski za lice, i to povećanje od 596 posto. Međutim Vlada je morala reagirati na takve pothvate tržišta te je *Odlukom o iznimnim mjerama kontrole cijena za određene proizvode*¹¹⁷ postavila ograničenje temeljem kojeg cijene ne smiju biti, niti prelaziti one koje su vrijedile u razdoblju od 30. siječnja 2020. godine.¹¹⁸ Sve navedeno se uvelike odrazilo na mentalno zdravlje ljudi pa su tako određena istraživanja pokazala da se osobe koje su bile u samoizolaciji puno teže nose sa stresom te su sklonije anksioznosti, a samim time i depresivnije.¹¹⁹

Pravo na obrazovanje također je na određen način bilo derogirano. Vlada Republike Hrvatske je odlukom donesenom 13. ožujka obustavila nastavu u svim obrazovnim ustanovama te ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja.¹²⁰ Sukladno tomu, za najmlađe uzraste, na trećem programu HRT-a organizirana je nastava na daljinu kako bi na taj način učenje bilo dostupno svim učenicima/učenicama. Takav način bio je pozitivno usmjeren s ciljanom namjerom jednake dostupnosti obrazovanja svim učenicima i učenicama. Međutim, navedeno se pokazalo i kao izazov, uzmemo li u obzir uvjete za mogućnost praćenja nastave, koncentriranost samih učenika/učenica, izvršavanje zadataka i sl. Želim reći kako se do kraja nije mogla utvrditi svrsishodnost ovakvog načina učenja (putem Hrvatske radio televizije). No, osim toga omogućeno je i on line praćenje nastave putem određenih specijaliziranih platformu za učenje. Ovdje se također pojavio problem pitanja dostupnosti digitalne tehnologije i njenih sadržaja svim

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Dječja prava i koronavirus, <https://dijete.hr/hr/djecja-prava-i-koronavirus/>, 30.8.2023.

¹¹⁶ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 36.

¹¹⁷ Vlada RH, *Odluka o iznimnim mjerama kontrole cijena za određene proizvode*, NN 30/2020, br. 672, 14.3.2020

¹¹⁸ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 37.

¹¹⁹ Ibid. str. 38.

¹²⁰ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 39.

korisnicima, odnosno učenicima/učenicama. Naime, nažalost danas još uvijek postoje kućanstva koja si ne mogu priuštiti korištenje interneta pa sukladno tomu, takva djeca bi bila onemogućena pratiti nastavu on line putem. Pravobraniteljica za djecu je 30. ožujka putem *Preporuke o zaštiti najboljeg interesa djeteta u nastavi na daljinu* upozorila Ministarstvo znanosti i obrazovanja na sve poteškoće koje pogađaju ne samo učenike, već roditelje i nastavnike također.¹²¹ Kasnije je Vlada, točnije 11. svibnja, odlučila o ustaljenom radu u predškolskim ustanovama uz poštivanje svih mjera i uputa od strane Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. Na učenike razredne nastave primijenjen je kombinirani model, odnosno dio nastave se odvijao u školi, a dio u obliku on line nastave.¹²² Učenici/e od 5. do 8. razreda te učenici/e srednjih škola nastavili su svoje obrazovanje putem on line nastave. Visoka učilišta također, izuzev manjih grupa u kojima se odvijao praktični rad.¹²³ Sukladno kurikulumu Ministarstva znanosti i obrazovanja za školsku godinu 2020./2021., nastava se mogla izvoditi u tri oblika i to kao nastava u školi, nastava na daljinu te mješoviti model nastave.¹²⁴

Sve navedeno iskazalo je trud nadležnih tijela te „borbu“ za ispunjenjem odredbe članka 2. Protokola br. 1 Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ta odredba se odnosi na pravo na obrazovanje te činjenicu da *nikome neće biti uskraćeno pravo na obrazovanje*.¹²⁵ Možemo reći kako je ova „bitka“ vođena s velikim nastojanjima, ali također uz niz prepreka. Rezultat je osim pozitivnih ishoda ukazao i na određene nedostatke obrazovnog sustava, usmjeravajući pažnju pritom na nužnost ulaganja u digitalnu tehnologiju te same profesore i nastavnike kao temelje odgojno obrazovnog sustava.

4. Pravna analiza djelovanja mjera protiv suzbijanja epidemije Covid – 19

Ministarstvo zdravstva je 11. ožujka 2020. godine kako je već i spomenuto, donijelo odluku o proglašenju epidemije bolesti Covid – a – 19. U skladu s tom odlukom doneseno je i niz mjera, a s ciljem suzbijanja širenja zaraze navedene bolesti. Dio mjera naišao je na negodovanje i otpor samih građana, u većem ili manjem obliku. Među diskutabilnijim mjerama našle su se mjere

¹²¹ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 40.

¹²² Ibid.

¹²³ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37), str. 41.

¹²⁴ Ibid. str. 41. i str. 42.

¹²⁵ Protokol uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda tzv. prvi Protokol ili Protokol br. 1, Pariz, 20. ožujka 1952.

poput obveze nošenja zaštitnih maski za lice, potom spomenuto ograničenje slobode kretanja i okupljanja, ali i pitanje Covid potvrda, odnosno negativnih rezultata testiranja na Covid 19. Naime pridržavanje tih mjera je određeno kao uvjet za dopuštanje pristupa mjestu rada, a osobito u sustavu zdravstvene i socijalne skrbi. Ovdje valja istaknuti odluke Nacionalnog stožera civilne zaštite Republike Hrvatske od 28. rujna 2021. godine. Tim odlukama su od 4. listopada 2021. godine donesene mjere koje se odnose na obvezu posjedovanja Covid potvrda za sve osobe zaposlene u sustavu zdravstvene i socijalne skrbi. Također, nužno je bilo i posjedovanje drugog validnog dokaza koji se odnosi na dio pacijenata.¹²⁶

Nadalje, osim sustava zdravstvene i socijalne skrbi obvezno posjedovanje Covid potvrda vrijedilo je i za sve državne službenike i namještenike, odlukom od 16. studenog. Tom odlukom Covid potvrda je postala preduvjet za obavljanje posla. Osim za prethodno navedene, potvrde su postale preduvjet i za službenike i namještenike u javnim službama, lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, ali i za one zaposlene u trgovačkim društvima i ustanovama kojih su osnivači Republika Hrvatska, tijela državne uprave i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Također u tom periodu obznanjeno je kako će se isto odnositi i na građane koji su zbog svojih obaveza morali pristupiti u prostorije nadležnih tijela.¹²⁷

Promatramo li sve navedeno, s pravne strane, postavlja se pitanje, ograničavaju li se ljudska prava te je li dio građana diskriminiran upravo zbog postavljanja uvjeta, kako bi se određena prava uopće ostvarila i to putem posjedovanja Covid potvrda? Također, ne može se sa sigurnošću reći da, uzmemo li u obzir mjerilo jednake dostupnosti Covid potvrda, one udovoljavaju tom kriteriju. Osim toga iznimno bitno pitanje jest ispunjava li uvjet posjedovanja Covid potvrda za dolazak u prostorije spomenutih nadležnih tijela, ono što određuje pitanje razmjernosti ograničenja prava građana, obzirom na cilj koji se ograničenjem nastoji ostvariti?¹²⁸

Sukladno odluci Ustavnog suda Republike Hrvatske od 8. lipnja 2021. godine, nadležna tijela su dužna u situacijama ugroze života i zdravlja ljudi zbog Covid –a – 19 osigurati zaštitu istog. U takvim slučajevima neupitna je inferiornost pojedinačnih prava građana naspram zaštite javnog

¹²⁶ Pravna analiza – Nove mjere suzbijanja epidemije COVID-19: I zaštita i ograničavanje prava, <https://www.ombudsman.hr/hr/pravna-analiza-nove-mjere-suzbijanja-epidemije-covid-19-i-zastita-i-ogranicavanje-prava/>, 31.8.2023.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Ibid.

interesa. Nadalje, postoje i osobe koje nisu mogle dobiti Covid potvrde jer nisu udovoljavale uvjetima za njihova izdavanja. Takve osobe ne čine harmoničnu skupinu pa ne možemo relativizirati je li pritom došlo do diskriminacije. U tim slučajevima moraju se uzeti u obzir zbiljske okolnosti slučaja, provjeriti o kojoj skupini građana se radi te koje usluge ili prava su sporne. Također, uzmemo li u obzir posjedovanje Covid potvrde koje se često povezuje s cijepljenjem, zaključuje se kako isto nema temelj u zakonu, a niti u odlukama Stožera. Dakle, cijepljenje je samo jedan od tri moguća oblika putem kojeg je moguće ishoditi Covid potvrde, dok obveza cijepljenja s ciljem suzbijanja bolesti Covid – 19, nije uvedena. Stoga možemo reći kako se ishodovanje Covid potvrde, u pogledu ocjene povrede prava na jednakost, neutemeljeno povezuje s obvezom cijepljenja.¹²⁹

4.1. Pravni učinci i efekti uvođenja Covid potvrda na prava građana

Člankon 47. Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, propisane su sigurnosne mjere za zaštitu pučanstva od zaraznih bolesti. Upravo na temelju tog članka, 28. rujna 2021. donesene su, a 4. listopada iste godine stupile na snagu tri odluke, a one su:¹³⁰

1. *Odluka o uvođenju posebne sigurnosne mjere obveznog testiranja svih zaposlenika zdravstvenih ustanova, trgovačkih društava koje obavljaju zdravstvenu djelatnost te privatnih zdravstvenih radnika na virus SARS-CoV-2*¹³¹
2. *Odluka o uvođenju posebne sigurnosne mjere koju su zdravstvene ustanove, trgovačka društva koja obavljaju zdravstvenu djelatnost i privatni zdravstveni djelatnici obvezni provoditi prilikom prijema pacijenata*¹³²
3. *Odluka o uvođenju posebne sigurnosne mjere obveznog testiranja svih zaposlenika u djelatnosti socijalne skrbi na virus SARS-CoV-2*¹³³

¹²⁹ Pravna analiza – Nove mjere suzbijanja epidemije COVID-19: I zaštita i ograničavanje prava, op. cit. (bilj. 126)

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o uvođenju posebne sigurnosne mjere obveznog testiranja svih zaposlenika zdravstvenih ustanova, trgovačkih društava koje obavljaju zdravstvenu djelatnost te privatnih zdravstvenih radnika na virus SARS-CoV-2*, NN 105/2021, br. 1855, 28.9.2021.

¹³² Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o uvođenju posebne sigurnosne mjere koju su zdravstvene ustanove, trgovačka društva koja obavljaju zdravstvenu djelatnost i privatni zdravstveni djelatnici obvezni provoditi prilikom prijema pacijenata*, NN 105/2021, br. 1856, 28.9.2021.

¹³³ Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o uvođenju posebne sigurnosne mjere obveznog testiranja svih zaposlenika u djelatnosti socijalne skrbi na virus SARS-CoV-2*, NN 105/2021, br. 1857, 28.9.2021.

Obvezno testiranje najmanje dva puta tjedno uvedeno je kroz mjere koje su propisane prvom i trećom odlukom. One su usmjerene na osoblje u zdravstvenom sustavu te sustavu socijalne skrbi. U tom slučaju obvezni su se podvrgnuti testiranju samo oni koji se nisu cijepili ili preboljeli Covid – 19. Iznimno, testiranju će biti podvrgnute osobe koje ispunjavaju uvjete cijepjenja te preboljenja Covid – 19, ukoliko se pokaže da imaju određene simptome koji opetovano upućuju na Covid – 19 ili ako imaju neke druge izražene respiratorne probleme. Poslodavci sukladno odlukama također imaju dužnost provođenja određenih mjera. Tako je uvedeno obvezno predočavanje Covid potvrde ili nekog drugog validnog dokaza. Međutim, ukoliko određena osoba ne priloži traženu potvrdu, odnosno odgovarajući dokaz, bit će joj onemogućen pristup te boravak u prostorijama poslodavca.¹³⁴

Što se tiče druge navedene odluke, ona predstavlja obvezu onih koji pružaju zdravstvenu zaštitu da primjenjuju mjere koje su tom odlukom propisane. Upravo te navedene mjere usmjerene su na dokazivanje posjedovanja Covid potvrde ili drugog validnog dokaza o cijepljenju te na dokaz o testiranju prilikom samog primanja pacijenta. I u ovom slučaju također postoje izuzeća prilikom prijema pacijenta, a odnose se na one pacijente kojima je liječenje iznimno nužno te također na one osobe čiji razlog potrebe za liječenjem je jednostavno neodgodiv te bi takvim odgađanjem život osobe bio ugrožen.¹³⁵¹³⁶

Ako rezimiramo sve navedeno, prethodno spomenute odluke koje je Stožer donio, utjecale su na proširenje pristupa zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj skrbi omogućavajući građanima da i na drugi način dokažu nepostojanje zaraze koronavirusom, a ne samo Covid potvrdama. U protivnom, osobe koje npr. iz zdravstvenih razloga ne mogu primiti cjepivo, a s druge strane nemaju financijskih mogućnosti priuštiti si testiranje, bile bi diskreditirane te bi trpjele diskriminaciju obzirom na svoje zdravstveno i imovinsko stanje. Stoga bi iznimno, uzimajući u obzir pristup zdravstvenoj zaštiti, trebalo voditi računa o onim najpotrebitijima te im, kada je to potrebno, omogućiti besplatno testiranje. Unatoč svemu, ne može se osporiti činjenica da je zbog tako različito postavljenih kriterija dio građana pretrpio i još trpi posljedice određenih odluka donesenih od proglašenja epidemije Covid – 19. Svemu tome su uzrok često neujednačene i

¹³⁴ Pravna analiza – Nove mjere suzbijanja epidemije COVID-19: I zaštita i ograničavanje prava, op. cit. (bilj. 126)

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Više u: *Odluka o uvođenju posebne sigurnosne mjere koju su zdravstvene ustanove, trgovačka društva koja obavljaju zdravstvenu djelatnost i privatni zdravstveni djelatnici obvezni provoditi prilikom prijema pacijenata*, NN 105/2021, br. 1856, 28.9.2021.

nepravodobno dobivene informacije. Sukladno tomu da se zaključiti kako je nužno osigurati jasne i pravovremene informacije, uputiti građane na njihova prava, u protivnom će se teško postići povjerenje javnosti u pogledu korisnosti i učinkovitosti donesenih odluka.¹³⁷

4.2. Obveza nošenja zaštitnih maski za lice – društvena potreba, da ili ne?

Nedugo nakon samog proglašenja epidemije Covid – a – 19. Točnije 10. srpnja 2020. godine Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske donio je *Odluku o nužnoj mjeri obveznog korištenja maski za lice ili medicinskih maski za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti Covid – 19*¹³⁸. Ta odluka je naknadno više puta bila mijenjana i dopunjavana. Unatoč određenih negodovanja javnosti, postupak za ocjenu suglasnosti s Ustavom i zakonom nije pokrenut, odnosno Ustavni sud rješenjem broj : U – II – 3170/2020¹³⁹ od 14. rujna 2020. godine, nije prihvatio prijedloge za pokretanje takvog postupka. Oni koji su predlagali pokretanje navedenog postupka bili su mišljenja kako se nametanjem, odnosno stvaranjem obveze nošenja maski za lice, negativno utječe na građane. Smatrali su kako se takvo postupanje može okarakterizirati kao povreda dostojanstva, zlostavljanje te ponižavajuće postupanje. Međutim, da bi se određeno postupanje moglo smatrati povredom članka 23. stavka 1. Ustava te članka 3. Konvencije, ono mora ispuniti minimalni stupanj težine. Stoga se za ocjenu minimalnog stupnja težine moraju u obzir uzeti određene okolnosti kao npr. duljina trajanja samog postupanja, posljedice za žrtvu te u određenim slučajevima dob, spol kao i zdravstveno stanje žrtve. Shodno tomu, Ustavni sud je bez dvojbe utvrdio kako obveza nošenja zaštitnih maski za lice nije postigla potreban minimalni stupanj težine. Ustavni sud je zato tu mjeru dalje proučavao kroz članak 35. Ustava, tj.članak 8. Konvencije, ne zaboravljajući pritom ni članak 16. Ustava Republike Hrvatske. Nadalje, unatoč odredbama propisanim tim člancima, a koje se odnose na pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, ugleda, časti itd., ipak postoje i iznimke od navedenog. Članak 70. Ustava Republike Hrvatske tako propisuje da je svatko je dužan, u sklopu svojih ovlasti i djelatnosti, osobitu skrb posvećivati zaštiti zdravlja ljudi. Upravo time, kako navodi Peček, javni interes nadilazi pojedinačna prava građana te i oni sami onda imaju dužnost pridržavanja svih mjera propisanih od strane nadležnih tijela. U ovom kontekstu “pravo na izbor” koje bi se eventualno

¹³⁷ Pravna analiza – Nove mjere suzbijanja epidemije COVID-19: I zaštita i ograničavanje prava, op. cit. (bilj. 126)

¹³⁸ Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o nužnoj mjeri obveznog korištenja maski za lice ili medicinskih maski za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti Covid – 19*, NN 80/2020, br. 1508, 14.7.2023.

¹³⁹ Ustavni sud RH, *Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-1372/2020 i dr. od 14. rujna 2020. i pet izdvojenih mišljenja sudaca*, NN 105/2020, br. 1971, 25.9.2020.

dalo građanima u ovakvoj situaciji epidemije Covid – 19, moglo bi ostaviti posljedice na živote drugih građana.¹⁴⁰

Zbog svega navedenog Ustavni sud smatra da je Vlada Republike Hrvatske imala na osnovu čega donijeti osporene odluke, istodobno prihvaćajući i odluku Stožera kao ispravno utvrđenu. Pri tome kao mjerodavan faktor opravdanosti donositelja propisa, Ustavni sud navodi razmjernost cilju, odnosno zaštitu zdravlja i života ljudi, gledajući na to kao interes koji je donesen kao najispravniji mogući za stanovništvo. Drugačije rečeno, prema navedenim stajalištima, možemo reći da je postojala društvena potreba temeljem koje je i uvedeno obvezno nošenje maski za lice.¹⁴¹

4.3 Odluka o neustavnosti zabrane rada trgovina nedjeljom

Odluka o radnom vremenu i načinu rada u djelatnosti trgovine za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti COVID-19¹⁴² donesena je na 24. travnja 2020. godine. Upravo ova odluka izazvala je veliki interes javnosti. Jedni su podržavali takvu odluku, drugi pak nisu, stoga je nezaobilazno bilo da se u sve uključi Ustavni sud. Naime Ustavni sud je samoinicijativno, sukladno članku 38. stavku 2. Ustavnog zakona o ustavnom sudu pokrenuo ustavnosudski postupak. Pokretanje navedenog postupka opravdao je navodeći kako Ustavni sud *prima facie* nije mogao isključiti dvojbe o ustavnosti i zakonitosti te mjere tj. da za donošenje takve mjere nisu postojali objektivni i racionalno opravdani epidemiološki razlozi.¹⁴³ Osim toga u izreci odluke navodi kako predmetna odluka Stožera koja se primjenjivala od 27. travnja do 26. svibnja 2020. godine, nije bila u suglasnosti s Ustavom Republike Hrvatske, točnije s člankom 16. Ustava. Dakle, odluka je neustavna. Također, Ustavni sud je zamjetio kako su određene trgovine unatoč zabrani radile svaki dan pa tako i nedjeljom. Nadalje smatra da obrazloženje Vlade Republike Hrvatske u pogledu zabrane rada nedjeljom, nije uvjerljivo. Obzirom na poboljšanje epidemiološke situacije koje se odvijalo u travnju 2020. godine, odluka još više pada na testu

¹⁴⁰ Robert Peček, Ustavnosudska ocjena zabrane rada nedjeljom i obveze nošenja zaštitnih maski, Informator.hr, br. 6646, 25.9.2020. str. 1. – 4., <https://informator.hr/strucni-clanci/ustavnosudska-ocjena-zabrane-rada-nedjeljom-i-obveze-nosenja-zastitnih-maski>, 06.9.2023.

¹⁴¹ Peček, *op. cit.* (bilj. 140)

¹⁴² Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o radnom vremenu i načinu rada u djelatnosti trgovine za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti COVID-19*, NN 51/2020, br. 1036, 25.4.2020.

¹⁴³ Ustavni sud RH, *Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-II-2379/2020 godine (NN 105/2020), od 14. rujna 2020. i tri izdvojena mišljenja sudaca*, NN 105/2020, 25.9.2020., točka 9.

logičnosti, navedemo li činjenicu kako su tijekom uvođenja mjera u ožujku 2020. trgovine radile svaki dan, uključujući i ovdje sporne nedjelje. Štoviše, ako je dan s najvećom količinom prometa prema fiskalnim podacima petak, onda je afinitet za opravdanost nedjelje kao neradnog dana u ovom kontekstu, tim manji, jer bi upravo petak mogao biti određen kao neradni dan. Time bi se išlo ka ostvarenju postavljenog cilja usmjerenog na smanjenje protoka ljudi i okupljanja na jednom mjestu, odnosno u trgovinama.¹⁴⁴ Postavimo li pitanje je li zabranom rada trgovina nedjeljom radnicima derogirano pravo na rad koje im jamči članak 15. *Povelje EU o temeljnim pravima* te poduzetnicima, poduzetnička sloboda temeljem članka 16. *Povelje*, sukladno sudskoj praksi EU, odgovor je ne. Naime, Sud EU je u predmetu *Pelckmans (C – 438/12)* zaključio kako zabrana rada, odnosno zabrana sedmodnevnog radnog tjedna, koju propisuje belgijski zakon, nema obilježja ograničenja navedenih temeljnih prava *Povelje*.¹⁴⁵

S druge strane Staničić smatra kako je pitanje zabrane rada trgovina nedjeljom dodatno polariziralo ionako polarizirano društvo, odnosno želi reći kako je i zabrana imala političku pozadinu. Sve prethodne zabrane rada nedjeljom, ona 2003. te 2009. godine, imale su primarniji cilj, a to je osiguranje zaštite prava radnika. Sukladno tomu Staničić ne zauzima strane “za” ili protiv” već ispituje razmjernost zabrane u odnosu na postavljeni cilj, odnosno na cilj zaštite prava radnika te kada je to potrebno i prava poduzetnika. Također navodi kako Hrvatski sabor ima ovlasti zabraniti rad nedjeljom, ali vodeći računa o ograničavanju poduzetničke slobode. S druge strane Stožer je također imao zakonsku ovlast zabraniti rad nedjeljom, a s ciljem zaštite zdravlja ljudi. Što se tiče razmjernosti Staničić kao bitnu komponentu navodi vrijeme, tj. vremenski rok obzirom da nijedna mjera ne može biti permanentna. Osim toga, ne slaže se s činjenicom kako bilo kakva izuzeća od zabrane rada trgovina nedjeljom utječu na nejednakost istih. Tako npr. navodi iznimku koja se odnosi na kioske. Naime prodaja tiska je određenim građanima možda jedini način putem kojeg se informiraju pa je tako rad kioska u javnom interesu (ne možete kupiti tisak dan prije ili poslije, a da bi imao svrhu). Tako bi zabrana rada

¹⁴⁴ U-II-2379/2020, *op.cit.* (bilj. 143), točka 13.

¹⁴⁵ Ustavni sud RH, Izdvojeno mišljenje u odnosu na odluku Ustavnog suda Republike Hrvatske u predmetu broj : U-II-2379/2020 od 14. rujna 2020.

kioska značila zabranu prodaje tiska, a samim time i cenzuru. Staničić je stoga mišljenja kako su iznimke potrebne te u skladu s načelom razmjernosti.¹⁴⁶

5. Utjecaj pandemije Covid – 19 na ranjive skupine

Promatrajući cjelokupnu situaciju očigledno je kako je situacija s koronavirusom donijela mnoštvo nepredvidivih ishoda za sve nas. Međutim posljedice za određene skupine građana ipak su bile teže podnošljive. U takve određene tzv. ranjive skupine možemo svrstati beskućnike, osobe starije životne dobi, nezaposlene, osobe s invaliditetom, osobe s poteškoćama o ovisnosti, zatvorenike, također osobe lošeg zdravstvenog stanja i mentalnog zdravlja, izbjeglice, migrante i osobe bez državljanstva, stanovnike ruralnih područja, pripadnike romske nacionalne manjine i druge.¹⁴⁷ 20. listopada 2020. održala se on line rasprava *“Utjecaj koronavirusa na najranjivije – Kako zaštititi socijalna prava?”*. Za vrijeme te on line rasprave, pučka pravobraniteljica Lora Vidović, istaknula je kako je Hrvatska kao socijalna država dužna svojim građanima pružiti podršku putem politike koja bi trebala biti socijalno osjetljiva i sektorska. Pritom se mislilo ne samo na politiku socijalne skrbi, već i na politiku usmjerenu na zapošljavanje, obrazovanje, suzbijanje diskriminacije i regionalnog razvoja, naglašavajući k tome važnost njihove povezanosti.¹⁴⁸ Osim toga, upozorila je kako ondašnje stanje socijalne podrške nije hvalevrijedno, jer socijalne usluge u određenim područjima nisu dostupne, izdavanja za socijalne naknade nesuglasna sa stvarnim potrebama, dok su zaposleni u samom sustavu preopterećeni. Na

¹⁴⁶ Frane Staničić, „Zabrana rada u trgovini nedjeljom u Republici Hrvatskoj - ustavnopravni aspekti“, Informator.hr, <https://informatior.hr/strucni-clanci/zabrana-rada-u-trgovini-nedjeljom-u-republici-hrvatskoj-ustavnopravni-aspekti>, 06.9.2020.

¹⁴⁷ Kako pandemija utječe na ranjive skupine? Brojni nemaju osnovne uvjete za život, pa ni one higijenske..., Večernji list, <https://www.vecernji.hr/vijesti/kako-pandemija-utjece-na-ranjive-skupine-brojni-nemaju-osnovne-uvjete-za-zivot-pa-ni-one-higijenske-1439869>, 20.10.2020., 07.9.2023.

¹⁴⁸ Podrška najranjivijima nije trošak, već ulaganje, <https://www.ombudsman.hr/hr/podrška-najranjivijima-nije-trosak-vec-ulaganje/>, 07.9.2023.

sve navedeno, pučka pravobraniteljica upozorava putem godišnjih izvješća Hrvatskom saboru te sukladno tome daje i preporuke.¹⁴⁹

Nadalje, naglasila bih činjenicu sukladno kojoj velik broj *stanovnika starije životne dobi* ne upotrebljava digitalnu tehnologiju, u onoj mjeri u kojoj ona uistinu i je rasprostranjena. Dakle, neki od njih uopće se ne koriste primjerice internet bankarstvom, trgovinom, beskontaktnim plaćanjem, elektroničkim medijima te ostalim postignućima koja služe smanjenu potencijalne zaraze koronavirusom. Samim time takve osobe našle su se u nazavidnoj situaciji. Osim toga, obzirom na ograničenje slobode kretanja koje je bilo uvjetovano Covid potvrdom, isto tako im je otežana svakodnevna rutina kao što su podizanje mirovine, odlazak u ljekarne u ruralnim područjima po nabavku lijekova, odlazak u poštu itd. U vidu ograničenja i kršenja ljudskih prava te diskriminacijskog postupanja ove grupe građana, u negativnom kontekstu bi istaknula neprimjerenu te diskreditirajuću izjavu sada bivšeg saborskog zastupnika Ivana Pernara. Naime on je na svojoj društvenoj mreži objavio: “je li normalno da cijela država mjesecima bude paralizirana da bi neki djed ili pradjed živio dulje”. Ovakvim ni manje ni više nego javnim istupanjem zapravo je izrazio umanjivanje prava čitavoj skupini građana starije životne dobi, što bezupitno možemo okarakterizirati kao diskriminatorno postupanje.¹⁵⁰

Potom, u travnju 2020. godine koronavirus je zahvatio i *domove za starije i nemoćne* te su u lipnju iste godine uvedene mjere koje su se odnosile na zabranu posjeta do daljnijega, a također i na zabranu odlaska štićenika domova za starije i nemoćne svojim kućama. Uzmemo li u obzir navedeno, nužno je razlučiti svrhu i način ograničenja ljudskih prava, u ovom slučaju, štićenika

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Horvat, *op. cit.* (bilj. 37) str. 51.

domova.¹⁵¹ S jedne strane imamo nepobitnu činjenicu zaštite javnog zdravlja općenito te također i samih štićenika. S druge strane nedostatak kontakata sa svojim bližnjima putem zabrane posjeta, uvelike je utjecao na mentalno zdravlje štićenika. I sama sam svjedočila primjeru u bližoj rodbini kada je osoba bila u domu za starije i nemoćne zbog određenog invaliditeta(teže kretanje i naznake demencije). U tom periodu (mjesec kolovoz, 2020. godina), posjeti su bili omogućeni u točno određenom vremenu, koristeći pritom zaštitne vizire i maske. Kćer navedene osobe došla je u posjetu kada je to bilo i dozvoljeno, međutim posjet joj je bio onemogućen zbog prehlade koja dokazano nije bila zaraza koronavirusom te općenito zbog slabijeg stanja štićenice. Dan poslije, spomenuta osoba je preminula, a razlog, kako je rečeno i napismeno potvrđeno, nije bio Covid – 19. Ovom pričom želim ukazati na “nenormativne rupe” koje se ne mogu nadoknaditi niti obrazložiti, uzmemo li u obzir osjećaje te kćeri nakon saznanja o smrti njene majke. Zasiurno da je ovakvih slučajeva bilo mnoštvo i da su u pitanju subjektivni osjećaji svakog od nas, ali isto tako zasiurno je da su takvi ishodi u velikoj mjeri narušili mentalno zdravlje ne samo onih koji su bili ili na liječenju, ili u domu itd, već i njihovu rodbinu, prijatelje i druge.

Nastavno na opisano, nezaobilazno bi bilo spomenuti *osobe s invaliditetom* kao posebno ranjivu skupinu, kojoj je uz ionako nepovoljnu situaciju, dodatno otežan pristup zdravstvenim i socijalnim uslugama. Problem se očituje i kroz socijalnu udaljenost jer osobe s invaliditetom same više puta ovise o svakodnevnoj pomoći drugih. Također, javio se problem i kod djece s teškoćama u razvoju po pitanju održavanja njihovih programa i aktivnosti. S jedne strane na taj način se sprječava širenje zaraze koronavirusom, obzirom da se spomenuta okupljanja neće održavati. S druge strane javlja se problem organiziranja rada roditelja djece s teškoćama u

¹⁵¹ Ibid. str. 52.

razvoju kojima poslodavci nisu u mogućnosti ponuditi rad od kuće. Štoviše, djecu ne mogu povjeriti ni na čuvanje baki i djedu, jer i oni sami spadaju u rizičnu skupinu. Ovo su samo neki od problema s kojima se osobe s invaliditetom susreću za vrijeme epidemije koronavirusa, podrazumijevajući pritom i ostale svakodnevne prepreke koje spadaju pod “rutinu”. Naglasak se stavlja zapravo na nedostatke koji su samo “isplivali” na površinu, a koji se odnose na zaštitu prava osoba s invaliditetom odnosno djece s teškoćama u razvoju. Cilj je asimilirati sustav korisnicima što predstavlja nužnu potrebu u otklanjanju kršenja njihovih prava.¹⁵²

Također, osim navedenih ranjivih skupina, pravobraniteljica za djecu je upozorila kako je epidemija koronavirusa posebno utjecala na *romsku djecu* koja često žive na margini društva i u uvjetima neprikladnima za život. U preporuci nadležnim tijelima pozvala je na dostupnost osnovnih higijenskih uvjeta, čiste vode, dezinfekcijskih sredstava, opskrbe namirnicama te općenito podizanje razine zdravstvenih usluga kao i informiranosti. Najviše poduzetih mjera zamjećeno je kroz postupanja jedinica lokalne i područne samouprave.¹⁵³

Naspolijetku ovog odlomka navela bih kako koronavirus ne pravi razliku među ljudima, dakle svi smo potencijalno osobe koje mogu biti zaražene virusom. Nažalost mnoštvo *izbjeglica, migranata te osoba bez državljanstva* bila su izloženija značajnijem riziku od ostalih. Međutim, da bi se ispoštovali međunarodni standardi za zaštitu ljudskih prava prethodno navedenih, nužno je ispoštovati upravljanje graničnim ograničenjima, misleći pritom i na načelo zabrane protjerivanja, provođenje karantene i zdravstvene provjere. Dakle, bit je da se svima, neovisno o statusu osigura zaštita temeljnih ljudskih prava, osiguravajući pritom, u ovom kontekstu jednak pristup zdravstvenih usluga (prevencija, testiranje, liječenje). Obzirom na globalnu

¹⁵² Horvat, *op. cit.* (bilj. 37) str. 56. i str. 59.

¹⁵³ *Ibid.* str. 69.

rasprostranjenost bolesti Covid – 19 koja svima nama predstavlja prijetnju, nužno je udružiti se u borbi, jer također i sve prethodno spomenute osobe mogu pomoći u pronalasku rješenja te biti dio njega. Netrpeljivost, strah i netolerancija ni u jednom slučaju ne pomažu u rješavanju problema te im stoga ne bi trebalo ostavljati prostora za napredak.¹⁵⁴

6. Odgovori pojedinih tijela EU na zaštitu ljudskih prava i javnog zdravlja u borbi protiv bolesti Covid – 19

Europska unija je uvidjela kako pandemija bolesti Covid – 19 te sukladno tomu i njene socioekonomske posljedice stvaraju negativan utjecaj na ljudska prava, demokraciju te vladavinu prava. Osim toga njenim utjecajem ograničava se i prostor građana da djeluju. Na taj način dodatno se stvara jaz te se produbljuju nejednakosti, a osobito se povećava negativan utjecaj na ranjive skupine. Obzirom na to Vijeće Europske unije te Agencija Europske unije za temeljna prava donijeli su određene zaključke kroz svoja izvješća te priopćenja.

6.1. Zaključci Vijeća Europske unije o oporavku utemeljenom na ljudskim pravima

U pogledu oporavka nakon pandemije bolesti Covid – 19, Vijeće EU je 22. veljače 2021. godine odobrilo zaključke kojima je opetvano potvrdilo privrženost Europske unije ljudskim pravima. Obzirom na navedeno, Vijeće EU je stajališta kako će se socioekonomskim odgovorom čija su jezgra upravo ljudska prava, lakše omogućiti učinkovitiji i održiviji oporavak. Na taj način i EU postavlja sebi obvezu kako temeljem odgovora Vijeća EU na Covid – 19, je nužno osigurati poštovanje ljudskog dostojanstva i prava svih osoba bez ikakve naznake diskriminacije. Stoga će ljudska prava, demokracija i vladavina prava, kako je i opisano u zaključcima Vijeća o *Akcijskom planu EU-a za ljudska prava i demokraciju za razdoblje 2020. – 2024.*, ostati temeljni odgovor EU na pandemiju Covid – a 19.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Odgovor na COVID-19 mora uključivati zaštitu prava i zdravlja izbjeglica, migranata i osoba bez državljanstva
Zajedničko priopćenje za medije OHCHR-a, IOM-a, UNHCR-a i SZO-a, <https://www.unhcr.org/hr/3949-odgovor-na-covid-19-mora-ukljucivati-zastitu-prava-i-zdravlja-izbjeglica-migranata-i-osoba-bez-drzavljanstva.html>, 07.9.2023.

¹⁵⁵ Bolest COVID-19: Vijeće usvojilo zaključke o oporavku utemeljenom na ljudskim pravima, <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2021/02/22/covid-19-council-adopts-conclusions-on-human-rights-based-recovery/>, 12.9.2023.

Naposlijetku samo Vijeće uočilo je te istaknulo kolika ja zapravo važnost svih članova skupine *Tim Europa* koji su uvelike doprinjeli utvrđivanju učinkovitosti globalnog vodstva, odgovornosti i solidarnosti EU.¹⁵⁶

6.2. Zaključci Agencije Europske unije za temeljna prava

Sve mjere koje vlade država članica poduzimaju ili su poduzimale u borbi s bolešću Covid – 19, ostavile su posljedice na temeljna prava svih ljudi, pri tom posebno naglašavajući pravo na život i zdravlje. Navedeno je istaknuto u izvješću *Agencije Europske unije za ljudska prava (FRA)*. Svi odgovori i mjere vlada usmjereni ka sprječavanju širenja zaraze osobito imaju utjecaja na ranjive skupine kao što su već do sad spomenute osobe starije životne dobi, osobe s invaliditetom, Romi, migranti te izbjeglice. Neovisno o tome, poštivanje ljudskih prava i osiguravanje zaštite javnog zdravlja primarni su interesi svih nas te bi se kao takvi morali provoditi u skladu jedno s drugim.¹⁵⁷ Direktor spomenute Agencije Europske unije za ljudska prava Micahel O’Flaherty istaknuo je sljedeće : *„Potpuno je jasno da su tijekom pandemije potrebne snažne javnozdravstvene mjere kako bi se zaštitili životi ljudi. Međutim moguće je štititi zdravlje i istodobno poštovati ljudska prava. Nije riječ o igri s nultom sumom.”* *„Što više poštujemo ljudska prava, to će bolje biti naše strategije u području javnog zdravlja. Tim se strategijama mora, među ostalim, zajamčiti da sva ograničenja temeljnih ljudskih prava traju samo onoliko dugo koliko je to nužno te da se njima štite postojeće ranjive skupine koje mogu biti izložene većoj opasnosti od bolesti COVID-19.”*¹⁵⁸

Osim toga, FRA je pripremila izvješće o pandemiji bolesti koronavirusa u EU i utjecaju na temeljna prava. U tom izvješću prikazane su mjere koje države članice EU primjenjuju s ciljem suzbijanja pandemije, navodeći situacije i primjere u kojima su ljudska prava ispoštovana. Upravo takve situacije i primjeri trebaju biti oglednim primjerom drugim državama članicama. U središtu su navedena četiri pitanja. Prvo pitanje se odnosi na svakodnevni život. Neosporno je dakle da odgovori vlada utječu na više temeljnih prava, poput prava na kretanje i okupljanje, prava na rad te prava na zdravlje i obrazovanje. Unutar tog pitanja nalazi se mjera socijalnog i

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Priopćenje za medije Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA), Beč, 8. travnja 2020., https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/pr-2020-covid-rights-impact_hr.pdf, 12.9.2022.

¹⁵⁸ Ibid.

fizičkog distanciranja. Unatoč tomu što su ovakve vrste mjera države članice uvele u različitim trenucima i s različitim intenzitetom, to ne znači da bi bilo dopušteno da one nužno za posljedicu imaju socijalnu izolaciju. Drugo pitanje odnosi se na ranjive skupine koje su već prethodno spomenute. U ovom kontekstu naglasak je stavljen na zaštitu istih. Dakle države članice EU morale bi svoje resurse usmjeriti na što bolju zaštitu, a ne primjerice izolirati osobe u domovima, osobe u zatvorima ili izbjegličkim centrima. Štoviše nužno je analizirati postavljene mjere te na taj način ispuniti posebne potrebe koje zasigurno imaju ranjive skupine. Npr. osigurati sklonište za žrtve nasilja u obitelji te pristup informacijama u zdravstvu za one osobe koje nemaju mogućnosti biti obaviješten putem redovnih sredstava obavješćivanja. Treće pitanje odnosi se na rasizam. Sukladno istraživanjima, rezultati pokazuju kako je tijekom pandemije u država članicama EU povećana stopa rasizma i ksenofobije, posebno prema osobama azijskog podrijetla. U tom pitanju istaknuta je točka "prijavljivanja" takvih činova, odnosno države članice bi morale omogućiti efikasno prijavljivanje, istragu te progon takvih kaznenih djela. Posljednje četvrto pitanje usmjereno je na problem kruženja dezinformacija o pandemiji te na nužnost zaštite podataka. Dakle, osim osiguranja točnih i pravovremenih informacija, države članice EU bi trebale biti oprezne te osigurati samu zaštitu podataka prilikom primjene mjera za zaštitu zdravlja.¹⁵⁹

Prihvaćajući sve činjenice svjesni smo kako su mjere protiv sprječavanja zaraze koronavirusom nužne. Međutim kada je riječ o ljudskim pravima bitno je ispoštovati načelo razmjernosti. Točnije učinak samih mjera na privatnost i slobodu mora biti razmjeran i privremen, što je istaknula i predsjednica pododbora za ljudska prava Maria Arena. Osim toga navodi kako je nužno vratiti slobodu kretanja građanima spominjajući pritom širok opseg prava koje sama EU ima prilikom kretanja roba i usluga, odnosno lijekova, medicinske opreme i sl. u one zemlje gdje to bilo najpotrebnije. Zaključuje kako je neka načela unatoč poduzetim mjerama potrebno ispoštovati kako ne bi došlo do mogućeg narušavanja privatnosti. Također smatra da se s informacijama koje se obrađuju, a tiču se osobnih podataka, podataka o lokaciji i sl. mora postupiti sukladno postojećem zakonodavstvu, a ne u okviru izvanrednog zakonodavstva. U

¹⁵⁹ Priopćenje za medije Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA), *op. cit.* (bilj. 155)

svemu tome ključan element je, ističe, solidarnost. Dakle kako navodi Arena : „*Europa je kao brod: ne možete spasiti prednju stranu broda bez spašavanja stražnje*”.¹⁶⁰

7. ZAKLJUČAK

Razmatramo li ovaj rad te cjelokupnu situaciju s pandemijom bolesti Covid – 19 možemo reći kako su se sve države i njihove vlade našle u nezapamćenoj zdravstvenoj krizi ogromnih razmjera, uključujući i Republiku Hrvatsku. Svaka od njih se morala umijeti snaći u takvoj novonastaloj situaciji te prilagoditi svoje programe i mjere novim uvjetima. Mnogo puta smo naišli na negodovanja, nezadovoljstva od strane javnosti ali i same struke po pitanju poduzetih mjera. Najviše kritika u Hrvatskoj bilo je upućeno Stožeru civilne zaštite, obzirom na donesene odluke i razna ograničenja ljudskih prava. Na samom početku nije bilo toliko kritika jer je među ljudima vladao strah, pošto je svima nama pandemija predstavljala nešto novo i neviđeno. Izolacije, obvezno nošenje maski za lice, ograničenja slobode kretanja i okupljanja samo su jedni od niza postavljenih ograničenja. Obzirom na to razumljivo je da društvo ne može redovno funkcionirati, osobito imajući u vidu zaštitne mjere poduzete za borbu protiv nastalog virusa. Štoviše, prihvaćeno je da poduzete mjere neizbježno zadiru u prava i slobode koje su sastavni i nužni dio demokratskog društva utemeljenog na vladavini prava. Za države članice učinkovit odgovor na krizu, predstavljao je veliki društveni, politički i pravni izazov. Dakle, bilo je potrebno osigurati da mjere koje se poduzimaju ne narušavaju stvarni dugoročni interes zaštite demokracije, vladavine prava i ljudskih prava, odnosno da ne ugrožavaju temeljne vrijednosti Europe.¹⁶¹

Mišljenja sam kako je glavni problem određenih mjera, uzmemo li u obzir Republiku Hrvatsku, nedosljednost i nedovoljna definiranost (npr. način određivanja samoizolacije) što je naposljetku poljuljalo povjerenje građana u rad Stožera. S druge strane moramo uzeti u obzir da je situacija s koronavirusom bila prva takva „izvanrednija“ situacija u ovo novije doba s kojom smo se svi zajedno morali boriti, uključujući tako i nadležna tijela. Ta nadležna tijela su vjerujemo *in bona*

¹⁶⁰ COVID-19: digitalni nadzor, granice i ljudska prava, <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20200618STO81514/covid-19-digitalni-nadzor-granice-i-ljudska-prava>, 12.9.2023.

¹⁶¹ Vijeće Europe, Poštovanje demokracije, vladavine prava i ljudskih prava u okolnostima zdravstvene krize izazvane virusom COV, <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Informativni%20dokument%20VE%2024.7.20..pdf>, 13.9.2023.

fide nastojala osigurati zdravstvenu sigurnost svojih građana te zaštititi ljudska prava, radeći ono za što, uz pomoć struke drže da je „najbolji scenarij“ za sve nas, pa makar se katkad činilo da i nije tako.

Zaključno, možemo reći te znamo da je virus uništio mnogo života i mnogo toga do čega nam je izrazito stalo. Ne smijemo mu dopustiti da uništi naše temeljne vrijednosti i slobodna društva.¹⁶²

8. POPIS LITERATURE

1. Blagojević Anita, Antunović Martina, Izvanredno stanje u kontekstu COVID-a 19: hrvatski ustavnopravni okvir i praksa, u: Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 60, 1/2023, str. 119-144
2. Bolest COVID-19: Vijeće usvojilo zaključke o oporavku utemeljenom na ljudskim pravima, <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2021/02/22/covid-19-council-adopts-conclusions-on-human-rights-based-recovery/>
3. COVID-19: digitalni nadzor, granice i ljudska prava, <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20200618STO81514/covid-19-digitalni-nadzor-granice-i-ljudska-prava>, 12.9.2023
4. Dječja prava i koronavirus, <https://dijete.hr/hr/djecja-prava-i-koronavirus/>
5. Duška Šarin, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kroz odnos Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske na primjeru zaštite ljudskog prava na pristup sudu, Pravni vjesnik : časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku, Vol. 30 No. 3-4, 2014
6. eKomunikacija približava sudove građanima, <https://mpu.gov.hr/vijesti/ekomunikacija-priblizava-sudove-gradjanima/21945>
7. Frane Staničić, „Zabrana rada u trgovini nedjeljom u Republici Hrvatskoj - ustavnopravni aspekti“; Informator.hr, <https://informator.hr/strucni-clanci/zabrana-rada-u-trgovini-nedjeljom-u-republici-hrvatskoj-ustavnopravni-aspekti>, 06.9.2020.
8. Gotovo tri četvrtine hrvatskih građana podržale bi strože ograničenje privatnih okupljanja, <https://www.valicon.net/2020/11/gotovo-tri-cetvrtine-gradana-podrzale-bi-stroze-ogranicenje-privatnih-okupljanja/>
9. Horvat, Klara (ur.), Tematski izvještaj, Utjecaj epidemije Covid-19 na ljudska prava u Hrvatskoj, Zagreb, prosinac, 2020.
10. Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Pristup posjetiteljima u bolničke ustanove
11. Hrvatski zavod za zapošljavanje, Mjera Stalni sezonac, <https://mjere.hr/mjere/stalni-sezonac/>

¹⁶² Poštovanje demokracije, vladavine prava i ljudskih prava u okolnostima zdravstvene krize izazvane virusom COV, *op. cit.* (bilj. 161)

12. Hrvatski zavod za zapošljavanje, Potpora za očuvanje radnih mjesta u djelatnostima pogođenima Koronavirusom (COVID – 19), <https://www.hzz.hr/projekti/potpore-za-ocuvanje-radnih-mjesta-u-djelatnostima-pogodenim-covid-19-koronavirusom>
13. Kako pandemija utječe na ranjive skupine? Brojni nemaju osnovne uvjete za život, pa ni one higijenske..., Večernji list, <https://www.vecernji.hr/vijesti/kako-pandemija-utjece-na-ranjive-skupine-brojni-nemaju-osnovne-uvjete-za-zivot-pa-ni-one-higijenske-1439869>, 20.10.2020.
14. Konvencija, <https://uredzastupnika.gov.hr/konvencija-437/437>
15. Kratka povijest pandemije u Hrvatskoj, <https://pandemijskirealizam.net/povijest-pandemije>
16. M. Guštin; V. Sudar, Ljudska prava u Hrvatskoj pod utjecajem pandemije, Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 55 No. 107, 2021., str. 255. – 268.
17. Marochini Zrinski, Maša, Izazovi u primjeni i tumačenju Konvencije u Republici Hrvatskoj, u: Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2018, 55, 423 – 446
18. Odgovor na COVID-19 mora uključivati zaštitu prava i zdravlja izbjeglica, migranata i osoba bez državljanstva
19. Omogućiti učinkovito funkcioniranje pravosuđa i u izvanrednim okolnostima, <https://www.ombudsman.hr/hr/omoguciti-ucinkovito-funkcioniranje-pravosuda-i-u-izvanrednim-okolnostima/>,
20. Pavlović, Šime, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Protokoli uz Konvenciju, Europski sud za ljudska prava, Rijeka, 2020.
21. Podrška najranjivijima nije trošak, već ulaganje, <https://www.ombudsman.hr/hr/podrska-najranjivijima-nije-trosak-vec-ulaganje/>
22. Pravna analiza – Nove mjere suzbijanja epidemije COVID-19: I zaštita i ograničavanje prava, <https://www.ombudsman.hr/hr/pravna-analiza-nove-mjere-suzbijanja-epidemije-covid-19-i-zastita-i-ogranicavanje-prava/>
23. Preporuke za prevenciju prenošenja i suzbijanje epidemije novim koronavirusom (SARS-CoV-2) bolesti (COVID-19), <https://mpu.gov.hr/vijesti/preporuke-za-prevenciju-prenosenja-i-suzbijanje-epidemije-novim-koronavirusom-sars-cov-2-bolesti-covid-19/21707>
24. Priopćenje za medije Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA), Beč, 8. travnja 2020., https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/pr-2020-covid-rights-impact_hr.pdf, 12.9.2022.
25. Privatnost u doba pandemije koronavirusa, <https://parser.hr/privatnost-u-doba-pandemije-koronavirusa/>
26. Pro Bono, bilten Pravne klinike u Zagrebu, ISSN 1848-8439, broj 5, studeni 2014.

27. Protokol uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda tzv. prvi Protokol ili Protokol br. 1, Pariz, 20. ožujka 1952.
28. Reforma suda, <https://uredzastupnika.gov.hr/europski-sud-za-ljudska-prava/reforma-suda/188>
29. Robert Peček, Ustavnosudska ocjena zabrane rada nedjeljom i obveze nošenja zaštitnih maski, Informator.hr, br. 6646, 25.9.2020. str. 1. – 4., <https://informatior.hr/strucni-clanci/ustavnosudska-ocjena-zabrane-rada-nedjeljom-i-obveze-nosenja-zastitnih-maski>
30. Saša Šegvić, Ustavnost izvanrednog stanja, Vladavina prava, Zagreb (1999), God.3., br.1., str.73.-97.
31. Što je smanjenje rizika od katastrofa i zašto je važno? Epidemije i pandemije https://civilnazastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/Epidemije%20i%20pandemije_bro%C5%A1ura%20A5%20-%20web.pdf
32. Vijeće Europe, Poštovanje demokracije, vladavine prava i ljudskih prava u okolnostima zdravstvene krize izazvane virusom COV, <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Informativni%20dokument%20VE%2024.7.20..pdf>
33. Vječna borba gazdi i stanara: za neke niža stanarina, drugi izbačeni na ulicu, <https://studentski.hr/studenti/vijesti/vjecna-borba-gazdi-i-stanara-za-neke-niza-stanarina-drugi-izbaceni-na-ulicu>,
34. Zajedničko priopćenje za medije OHCHR-a, IOM-a, UNHCR-a i SZO-a, <https://www.unhcr.org/hr/3949-odgovor-na-covid-19-mora-ukljucivati-zastitu-prava-i-zdravlja-izbjeglica-migranata-i-osoba-bez-drzavljanstva.html>

9. ZAKONI, PROPISI I OSTALI AKTI

1. (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, pročišćeni tekst MU 18/97, 6/99, 14/02,
2. 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17.
3. Državno izborno povjerenstvo, Tehnička uputa Državnog izbornog povjerenstva pripremljena u suradnji s Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo, Glasanje na dan izbora i osiguranje epidemiološke zaštite svih sudionika na biračkim mjestima, lipanj 2020
4. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, usvojen na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 16. prosinca 1966. godine rezolucija br. 2200 A /XXI
5. *Odluka o uvođenju posebne sigurnosne mjere koju su zdravstvene ustanove, trgovačka društva koja obavljaju zdravstvenu djelatnost i privatni zdravstveni djelatnici obvezni provoditi prilikom prijema pacijenata,*
6. Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o nužnoj mjeri obveznog korištenja maski za lice ili medicinskih maski za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti Covid – 19, NN 80/2020, br. 1508, 14.7.2023.*

7. Stožer civilne zaštite RH, Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja, NN 32/20, 19.3.2020.
8. Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o nužnim epidemiološkim mjerama kojima se ograničavaju okupljanja i uvode druge nužne epidemiološke mjere i preporuke radi sprječavanja prijenosa bolesti COVID-19 putem okupljanja*, NN 122/2020, br. 2375, 09.11.2020
9. Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o radnom vremenu i načinu rada u djelatnosti trgovine za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti COVID-19*, NN 51/2020, br. 1036, 25.4.2020
10. Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o uvođenju posebne sigurnosne mjere obveznog testiranja svih zaposlenika zdravstvenih ustanova, trgovačkih društava koje obavljaju zdravstvenu djelatnost te privatnih zdravstvenih radnika na virus SARS-CoV-2*, NN 105/2021, br. 1855, 28.9.2021.
11. Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o uvođenju posebne sigurnosne mjere koju su zdravstvene ustanove, trgovačka društva koja obavljaju zdravstvenu djelatnost i privatni zdravstveni djelatnici obvezni provoditi prilikom prijema pacijenata*, NN 105/2021, br. 1856, 28.9.2021.
12. Stožer civilne zaštite RH, *Odluka o uvođenju posebne sigurnosne mjere obveznog testiranja svih zaposlenika u djelatnosti socijalne skrbi na virus SARS-CoV-2*, NN 105/2021, br. 1857, 28.9.2021
13. Stožer civilne zaštite, *Odluka o nužnim mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti COVID-19* NN 51/20, br. 1035
14. Stožer civilne zaštite, *Odluka o privremenoj zabrani prelaska preko graničnih prijelaza Republike Hrvatske*, NN 32/2020
15. Stožer civilne zaštite, *Odluka o zabrani napuštanja mjesta prebivališta i stalnog boravka u Republici Hrvatskoj*, NN 35/2020
16. Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
17. Ustavni sud Republike Hrvatske, Priopćenje i upozorenje, 3.7.2020., dostupno na: https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/Priopcenje_i_upozorenje_od_3._srpnja_2020._u_postupku_nadzora_ustavnosti_i_zakonitosti_izbora.pdf
18. Ustavni sud RH, *Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-1372/2020 i dr. od 14. rujna 2020. i pet izdvojenih mišljenja sudaca*, NN 105/2020, br. 1971, 25.9.2020.
19. Vlada RH, *Odluka o donošenju Prvog programa mjera obnove zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije i Zagrebačke županije*, NN 119/2020, br.2309, 30.10.2020

20. Vlada RH, *Odluka o financiranju najamnine za stambeno zbrinjavanje osoba čije su nekretnine stradale u potresu na području Grada Zagreba, Zagrebačke županije i Krapinsko-zagorske županije*, NN 57/2020 , br.1145, 15.5.2020.
21. Vlada RH, *Odluka o iznimnim mjerama kontrole cijena za određene proizvode*, NN 30/2020, br. 672, 14.3.2020
22. Zakon o dopuni Zakona o sustavu civilne zaštite, NN 31/2020
23. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti , NN 47/20
24. Zakon o obnovi zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije i Zagrebačke županije, NN 102/20
25. Zakon o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, NN 79/07, 113/08, 43/09, 130/17, 114/18, 47/20, 134/20, 143/21.